

VÄLIS-EESTI

Nr. 6

JUUNI

1940

A-s. Esimene Eesti Põlevkivitööstus

endine Riigi Põlevkivitööstus

Tallinn, Valli 4-3. Telonid 450-85, 474-76 ja 450-62. Posti jooksev arve nr. 296

Põlevkivi. Toorõli. Kütteõli. Bensiin. Mootorpetrooleum. Mootornafta. Diiselnaftha. Rasked õlid. Bituumen. („Estobituumen“). Asfalt-Emulsioon. Maanteeõli. Immutusaine „Fenolaat“. „Estokarbolineum“. Immutusõlid. Viljapuu-karbolineum. Putukamürk „Puttox“. Katuselakk. Raualakk ja Asfalt-Mastiks.

LUGEDES

«PÄEVALEHTE»

OLETE ALATI TEADLIK KODUMAA SÜNDMUSTEST

TUTVUSTAGE OMI LAPSI EESTI LASTE LOOMINGUTEGA, TELLIDES NEILE LASTEAJAKIRJA

«LASTE RÕÕM»

«PÄEVALEHE» RAAMATUKAUPLUSTE

KAUDU ON TEIL VÕIMALIK SAADA KÕIKI EESTIKEELSEID RAAMATUID, MAAKAARTE, LINNAPLAANE J. N. E. KÕIGI EESTIS ILMUVATE AJAK. PEALE TELLIM. VASTUV.

TALLINNA EESTI KIRJASTUS UHISUS
TALLINN – EESTI PIKK T. 2

VÄLIS-EESTI

Juuni 1940.

Nr. 6

12. aastakäik

Kodumaa uus palve väliseestlastele.

Alfred Tamm.

Ei, rahapalve see ei ole.

Ajal, mil muu Euroopa on asunud lahendamata oma vahekordi tule ja mõõgaga, Eesti püsib kindlalt nende riikide hulgas, kes, hoidudes vastastikustest tülidest, rahulikult ehitavad edasi oma elu. Aastast aastasse on Välis-Eesti kuukiri piüdnud järjest jutustada ka väliseestlastele kõikidest nendest edusammudest, mida on, kivi-kivilt, saavutatud ühise, vaba kodu ehitamises. See ülesehitustöö, mõistagi, on olnud raske — välkesel rahval iseseisvaks tegutsemiseks teiste kõrval nii ainelisi kui ka vaimseid jõude pole käepärast eitea-kui laialt, — kuid Eestis on neid piisanud siiski otse üllataval määral. Liialdusteta märkimisväärne on olnud tõus eeskätt tähtsal alal — vaimuvallas, — Eesti kirjandus, kunst ja teadus teevad edusamme, mis julgesti asetavad eestlase kõikide kultuurrahvaste hulgas esirinda. See jääbki pandiks, et Eestit enam eales ei suuda väärata ega hukutada ühegi välise vägivalla ajutised puhangud, — Eesti vaim elab need üle.

Kolossaalselt pingeline ja kannatlikkust ning põhjalikkust nõudev on see töö, mida Eesti teadlastel on tulnud sooritada mitmesuguste, varem täieliselt puundunud eestikeelsete põhjanevate omakultuuriliste uurimuste koostamisel. Piiratud jõududega on jätkatud tööd tegelikult igal alal, ning tulemusena juba praegu nii eesti teadusel kui ka igal üksikul eestlasel on võimalik kasutada põhjalikke, kuni kümnetesse köidetesse ulatuvaid käsiraamatuid ja uurimusi laialdastel teaduse- ja vaimualadel.

Üks niisuguseid, kapitaalset väljaanne teiste hulgas on suurteos „Eesti“, mis Eesti Kodu-uurimise Seltsi toimetusel tegelikult juba kogu riikliku iseseisvuse aja kestel jätkab ilmumist. — Mõni lugeja seepärast vahest arvab, et juttu on mõnest ajakirjatoolisest väljaandest. Ei, — seltsil on selles sarjas väljaandeid olnud ainult niipalju, kui on Eesti maakondi. Kuid iga üksik köide iga maakonna kohta kujutab endast pakku, isegi üle tuhande-leheküljelise raamatu, milles kogu maakonna loodus, ajalugu, kultuur ja tema praegused olukorrad leiavad põhjaliku valgustamise. Seepärast on arusaadav, et iga maakonna kohta köite valmimine võttis aega aastaid. Nüüd on see töö lõpul, ja edaspidi iga eestlane, juhul, kui ta vajab pisimatki teatmekest ükskõik, millisel ainel või millises maakonnast Eestist, leiab ta koguteose „Eesti“ vastavatelt veergudelt.

Väliseestlastele selle teose soovitamiseks, — nagu ehk võiks arvata — käesolevad read siiski kirjutatud ei ole. Esiteks, niisugune väljaanne erilist reklaami ei vajagi, ja teiseks, ta on niivõrd põhjalik ja ka kulukas omandamiseks, et väliseestlastest teda vajaksid siiski vaid üksikud (eeskätt muidugi Välis-Eesti organisatsioonid). Mis aga kogu teosel siiski veel puudub, on üks tähtis osa, mille saamine on sama keerukas ja isegi tülikas, nagu ta on ka hädatarvilik, ja seepärast Eesti Kodu-uurimise Selts oli sunnitud ta jätma viimaseks. Puuduv lüli on see osa väljaandest, mis katab Välis-Eestit. Selles pöörduki kaasaabi saamiseks Eesti Kodu-uurimise Selts Vä-

Eesti rahvariides neiu Sõrvelt.

lis-Eesti Ühingu poole, ja selles omakorda käesolevaga esitame kaasabi palve igale väliseestlasele: tulge abiks, iga eesti mees ja naine võõrsil, ning ühisel jõul koostagem kõide Välis-Eestis! niisugusena, et ta hõlmaks tegelikult ka igat väliseestlast!

Tehniliselt võimatu see ei ole. Kogu oma ilmumisaja kestel, juba üle kümne aasta, näit. ka Välis-Eesti ajakiri on saanud äärmiselt huvitavaid ja tähtsaid kirjeldusi väliseestlastelt nende eluolu kohta laias maailmas ja saab neid järjest praegugi. Seegi näitab, et ka väliseestlastel pole puudust ühtekuuluvuse tundest ja ka julgusest ning tahtest üksteisele enda olemasolust pajatada. Ka nüüd, millal niisugune väärtteos ja tähtis ühisehitus, nagu on eelmainitud koguväljaanne, ilma Välis-Eesti osata jääkski katuse alla viimata, väliseestlased kindlasti ei keela oma kaasabi. Pealegi ei nõua üleskutsele, mille tekst on toodud käesolevas numbris teisel, vastamine

mingeid erilisi kirjanduslikke oskusi ega võta see ka palju aega. Tulemusena aga saaksime raamatu, mida ei suudaks kirjastada ei Välis-Eesti Ühing ega muu organisatsioon omal jõul, ja mida võiksid kasulikult käsitada nii kodu- kui väliseestlased mitu põlve.

Ärgem laskem endid kohutada ka aegade segasusest, posti aeglusest ega ka kartusest, et kõik kogutud teatmed vahest ei jää konfidentsiaalseteks. — Nad jäävad selleks, sest selles vastutab Välis-Eesti Ühing kogu oma mõistlikkusega. Neid kohti, kuhu väliseestlastega sidepidamine kodumaalt on sõja tõttu hoopis katkenud, õnneks peagu ei olegi, ja küllap varem või hiljem postühendust jätkatakse ka niisuguste kohtadega maakeral. Muus kõiges tehnilisi takistusi ei oleks ettenäha, — kuni vaid püsib meis endis julgust, tahtet ja hoogu.

Selles ärgem kahelgem. Igaüks, kes kunagi pidevalt viibinud kodumaast eemal, teab küll ka seda, et sageli igapäevase elu rähkle-mised võõrsil otse väsimuse sunnil ei lase kohe vastata kirju ja täita kõiki palveid kodumaalt. Käesolev palve aga on erakorraline, — tema täitmisest otse nagu ilmnebki, kas väliseestlane ongi väliseestlane ja oma rahva liige või mitte. Välis-Eesti Ühing omalt poolt aga jääb sügavasti tänulikuks nii iga pisirea kui ka pikima vastuse eest, mida võtavad vaevaks meie käesolevas numbris avaldatavale üleskutsele saata suguvendad-õed nii ligidal kui ka kõige kaugemas Välis-Eestis.

Teadkem vaid, et kus iganes ja kuivõrd üksikult ja lahus teistest oma rahva liikmetest me praegu ka ei kõnniks-tegutseks, — meid kõiki valgustab, soojendab, meile kõikjal vaatab ikkagi üks ühine päike, — ning et ka käesoleva sõja tulemusena ei jää valitsema maailma õelus ja ülekohus. Meie parema organiseerimise, meie tõeliselt helge tuleviku nimel tehkem juba praegu igaüks kõik, mida teha saame. Selleks manitseme, seda palume teilt, kes aegade möllus praegu viibite kodunt võõrsil.

Kaunis Lõuna-Ameerika maastik.
Kõrgete mägede ja metsadega piiratud järv jätab maalilise mulje.

Üksinda matkamas Brasiilia sisemaal.

Hädaohud üksikule rändurile. — Odaga jaaguari vastu. — Jaaguari veri — maitsev jook. — Troopikalooduse rikkalik leivaait. — Tutvus madudega. — Hiigelpussakad. — Maiusroog sipelgatest.

Ferdinand Blum.

Siin ma nüüd kõmpisin Püha Lourentiuse jõe vesises madalikus või „pantanalis“, võib-olla suurimas maailmas, mis teatavil aasta-aegadel ümbruskonna sadade ruutkilomeetritena üle ujutab, jättes enesesse saarekestena kõrgendikud ja mäed. Maakaardil on see kõik hästi ja täpselt märgitud Paraguai jõe ja tema harude ümbruses Boliivia ja Brasiilia vahelisel maa-alal. Kuid seekord oli kõikjail kuiv — tolmas liiv, tükati palmirägastik, paiguti rohi, padrik ja põõsad. Tee oli liivane ja väsitas jalgu.

Soid, sarnaseid kui Eestis, Brasiilias ei leidu. Vesi katab küll maapinda, on must, sogane, täis risu ja põõsaid, tundub nagu oleks soo, kuid maapind vee all on kõva ja kannab

inimest, kuid teinekord võib olla mudane ja tunduda ilma põhjata. Puudub ka turvas, vähemalt niisugune, mis põletamiseks kõlbaks, sest palav kliima ei laske seda tekkida. Ka puudub siin Eestis metsade all ettetulev uhke valge sammal täielikult.

Coximi ja Itiquira linnakeste vahel, mis on 160 km ümber, nägin kahte-kolme elamut, ei ühtegi põllulapikest, ei viljapuuaeda ega kariloomi. Kõndisin päeva läbi ja ei kohanud ühtegi inimhinge. Kui olid ilusad kuivalged ööd, siis rändasin öösi ja päeval puhkasin palmi all. Sõögiks tarvitasin tatuliha (kilploomake, teeb imekiirelt maa sisse augu, kuhu ise sisse poeb), neid loomi oli siin küllalt. Sool ja tikud olid kaasas, öösi magasin telgikese all —

selleks oli mul riie, mille kepikese otsa üles lõin.

Sajud, sageli ööseti, tulid suure tuule ja maruga, hirmsa müristamise ja välguga, siis telgist polnud küll suuremat kasu, sest läbi-märjaks sain alati. Oli kummaline, oli meeldiv ja õudne.

Kohati, kus nägin liival „onça“*) ehk jaaguari jälgi, olin õige valvel ja öösi ei maganud pea sugugi, olles alaliselt valmis, oda peos. Oda oli ainuke sõjariist, revolver, see ei läinud lahti, kui oli vaja, sest padrunid olid vettinud. Esimese odavarre ostsin (Ampo-Granade linnast, viimasest raudteejaamast, ja maksin selle eest 5 milreisi. See oli 4 meetrit pikk „jacarandá“**) - (žakarandaa)-puust. Selle otsa kinnitasin 50 sm pikkuse vedruterasest kahe teraga oda, kui mõõga. Selle lasksin eriti valmistada Sao Paulos, milleks ise joonestuse tegin. Terapoolt oli vars käsivarre jämedune, mis peenenes lõpuks 4 sm-ni. (Brasiilias on väga kõvu ja raskeid puid, näit. „Aroeira do Sertao“, punane puu, mille erikaal on 1,21; seega veest raskem ja vajub põhja kui kivi.)

Uskusin, et see vars on kõva. Kuid Itiquira ja Coximi linnakeste vahel, nn. „Buraco da Onça's“ (jaaguari ehk onçade augus), murdus vars, kui onça kallale hüppas. See oli peale lõunat, härjavankrite teel, mis kuulsa Brasiilia maadeuurija kolonel Rondoni (praegu kindral) aetud, läks siira-viira läbi bacury (bakurii) palmide padriku.

Onça nähtavasti tundis mind allatuult juba kaugelt haisust, varitsedes palmipõõsa taga. Umbes 3 meetri kauguselt tegi ootamatu hüppe, kuid enne seda urises nii kui kass kunagi, ainult jämedamalt ja mehisemalt, sarnlevalt hobuse norskamisele. Sellest piisas niipalju, et surusin odaotsa vastu maad ja juhtisin teraotsa onça poole. Onça hüppas odale otsa, see läbistas ta keha ribide juurest, kuid odavars läks vastu maad olevast otsast katki. Loom viskles ja karjus nii, et suust tuli vahtu. Kärnelt tõmbasin oda välja ja lõin uuesti kaela seest läbi. Üle poole tunni läks rassides, enne kui onça suri. See oli isane loom, „onça pintada“ — kirju jaaguar, üle 2 meetri pikk. Naha nülgin, soolasin natuke ning võtsin

*) Loe: onsa.

**) jacarandá erikaal on 0,79, sarnaneb tammele.

kaasa, kuid see oli nii raske tassida, pealegi läks see esimese päevaga haisema, nii et jätsin selle teeäärde maha.

Õeldakse, et onça inimest ei puutu ja ainult siis tungib kallale, kui on näljas, ent alati pole see nii. Neegrile tungib ta pea alati kallale, võib-olla sellele omase lõhna pärast. Peale tungib ta salaja, varitseb põõsa taga, pea vastu maad, kuulab ja haistab, umbes 5 meetri kauguselt sooritab hüppe, enne seda lastes lendu urina ja pigistades silmad kinni. Inimesel, kui teda mitte hirm ei halva, on alati võimalus kõrvale karata. Püssiga on raske onçat tappa, sest tal on visa hing, nii kui kassil kunagi. Hüppamise peal ei tee püssiga talle enam midagi, olgu siis kaugelt, kuid kunagi ei või olla kindel, et üks kuul surmab. Nägin kahte paraguailast, kes lasksid kuulipüssiga 12 pauku, ja onça ronis veel verest tilkudes puu otsa, et korte eest põgeneda, sest paraguailastel oli kaasas 4 koera. Pärast lasksid veel kaks pauku onçale puu otsa, need tabasid pead ja loom kukkus puu otsast alla.

Ka ei lähe igakord padrun lahti. Rio de Garças'e jõe (garças on kuresarnane valge lind) ääres tundsin meest, teemandiotsijat ehk „garimpeiro“, kelle revolver ei läinud saatuslikul momendil lahti, sest padrunid olid sagedastest vihmadest niisked. Vaatasin tema surnukeha, see oli lõmastatud, üks lihatükk siin, teine teisel. Onça liha igakord ei söö, vaid imeb harilikult ainult verd. Kāpahoobiga lööb ta mehe maha. Peale suurte kiskjahammaste on onçal tugevad pikad küüned, mis teevad teda aafrika lõvist palju kardetavamaks, kuna ta võib alati puu otsa ronida, sealt varitseda ja kallale karata ootamatult.

Onça, jaaguar, panter ehk Lõuna-Ameerika tiiger, tähendab ühte ja sama. See on ainuke suurem murdjatest metsloomadest Brasiilias ja Ameerikas. Ta on kassi tõugu, lihtsalt suur kass, pika kehaga ja madal. Neid on mitmet tõugu, nagu kirju jaaguar, „onça pintada“, aafrika leopardi sarnane; punakaspruun puuma ehk cougar, „onça parda“ ehk „acanguçú“*), kuni 8 jalga (2½ m) pikk, eelistab toiduks kariloomi, hobuseid ja kitsesid; must panter, „onça negra“, väle ja väga kuri; suurte kāp-padega jaaguar, „onça da pata larga“; koerasuurune jaguaritica (žaguaritika) ja mitme-

*) Loe: akangussuu.

sugused metskassid, kes on niisama täpilised, pruunid ja mustad kui onçadki.

Onça ei taha kunagi eestpoolt kallale tungida. Kui ta juhtub vastu tulema, siis ta teeb ringi ja katsub seljatagant ehk küljelt peale karata. Öö on onça jahiaeg ja tema peamiseks toiduks on igasugused metssead. Vahele ulub ta kaugel, nagu nutaks laps.

Itiquira linnakese teebruarul ehk „troncamentos“, mis viib Cuiabá'sse*), lõin oma telgi üles bikiipuu alla. Bikii on puu, mille otsas kasvavad rohelised kookospähkli suurused munad, mis on seest õli täis, magusa maitsega ja head süüa. Öösi kella 10 ajal, kui unerõõsk oli silmis, kuulsin puuotsas kobinat ja suured marjad kukkusid krobinal telgi peale. Kohe tekkis kahtlus, et mõni loom, võib-olla ahv, on puu otsas. Vaatasin telgi avausest, kuid ei seletanud ööpimeduses midagi; rohi oli märg ja tuld teha ei saanud. Heitsin uuesti magama. Natukese aja pärast kuulsin, et kõbin oli lähemal. Võtsin oda pihku, kuid samal momendil, kui oda pihku sain, vajus telk kokku. Sain veel ennast telgi alt välja visata, kuid oda jäi otsapidi telgi alla. Suure hirmu ja ähmiga sain oda telgi alt välja, kuid ööpimeduses ei näinud midagi, kus eluka pea või tagukülg. Ropsisin odaga mitu korda robina peale ja lõin isegi odaga nagu mõõgaga, ise hoides bikiipuu taha. Korra komistasin kõhuli, kuid hirmu ja ägedusega olin välkkiirelt uuesti üleval ja ropsisin kobina peale edasi. Lõpuks, kui kõik jäi vaikseks, ronisin veel bikiipuu otsa ja jäin väsimusest sinna okste vahele tukkuma, magamisest ei olnud juttugi. Hommiku valgenedes nägin verist telki ja ropsitud onçat, kelle ümber askeldasid suured, mustad sipelgad. Telgiriie oli täis aukusid. Pool päeva läks pesemise peale.

Näljaga olen söönud isegi onça liha, kuid see lõhnab vastikult ja tundub raipena, kuid veri on maitsev „fortificante“ ehk rammujook.

*) Mato Grosso osariigi pealinn Brasiilia sisemaal, kuhu raudtee ei vii, umbes 40.000 elan., asut. 1719. Kulla ja teemantide linn. Öhuühendus Corumbá linnaga, Boliivia piiril, ja omnibuseühendus Campo Grande linnaga, mille vahet umbes 1.000 km. Omnibuseühendus on kord nädalas ja tarviduse korral ka rohkem.

Eestlasi Brasiilias.

Sao Paulo eestlasi, vasakult: Aleksander Aur, Linda Aur, kirjutise autor Ferd. Blum ja Ferd. Mihkelson.

Kui ma bororo indiaanlaste ehk boroolide juures vangis olin, nägin, kui noolega tapetud onça kaelasse lõigati haav ning „canú-doga“ (kanuudoga) — pikk pilliroost toru — indiaanlased imesid äsjatapetud onça veel sooja maitsvat verd.

Oli hetki, kus tundus, nagu oleksin rohelises põrgus, kuid see veetles ja meeldis. Kui matkates päev läbi ei leidnud kusagilt vett, kui nõrgalt ja väsinult, tuikudes tammusin edasi ja panin tähele pea kohal raisakulli, kui istusin, siis seisatas ka tema pea kohal kee-reldes, siis oli vahel õudne ja hinge läbistas ükskõikne mõte — kas siia ma tõesti suren? Ent inimene harjub kõigega, ükskõiksus poeb hinge ning surm ei hirmuta enam.

Otsest näljahäda ei saanud olla. Kui muud ei olnud, siis leidis „palmito“t“ ikka, s. o. teatavat liiki palmipuu, mille latv on pehme, nii ütelda palmiüidine, süües tuletab meelde

Maailma suurim madu — sucury (loe sukurii).

Armastab elada jõgedes ääres ning ujub vees kiirelt. Püüab suuremaid kalu ja loomi, kes elavad vee ääres. Madu on mürgita ning hambad teravad, millega saagi ligi tõmbab ja siis suruks pigistab.

seene maitset. Sõin „palmitot“ niisama toorelt, pannes ainult natuke soola peale. Sao Paulo tänavaturgudel ja kauplustes on „palmitot“ küllalt müügil ning perenaised valmistavad sellest head suppi ja kastet.

Igasugust puuvilja leidis kohati küllalt, nagu bikiipuu marju, bakurii*) ja buritii kasvaneid, mis on head süüa ja millel pähkli maitset, niisama ka jatobá (žatobaa) ehk ahvileivapuu suuri musti kaunu, mis on seest täis kollast maitsvat jahu. Ka loomad, eriti ahvid, on sellele puuviljale maiad. Leidus ka karumarjajataolisi „cabiropa“ (kabi-rooba) mar-

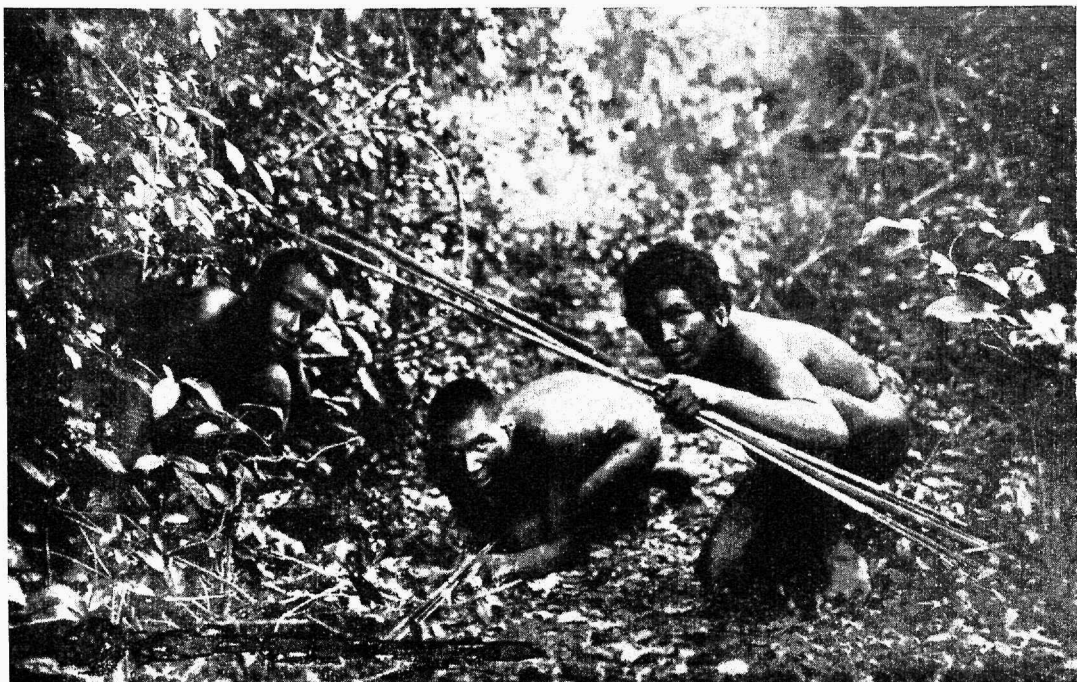
*) Bacury- ja burity.

ju — see puu kasvab põõsana — ja artikumi marju, krobelse koorega, kollased, täis magusat mahla, kasvab puuna. Harva kohtasin mõnd metsikut banaanipuud. Apelsini-, sidruni-, mandariini- ehk misiriika-, niisama mamáo-, abacate- (abakati) ja kakiipuid, mis ometi on nii tavalised Sao Paulo osariigis, ei kohanud ma ühtegi. Ka kookuspalmes ma ei näinud, sest need kasvavad rohkem Bahia pool.

Vett jõin jõest või ojast, häda korral lihtsalt vihmast tekkinud loikudest, allikaid ei näinud ma ühtegi. Jõin vett ühes hiiniga — seda oli mul terve pudelitäis kaasas. Sääski ja valusalt hammustavaid parmesid oli palju. Püüdsin olla ettevaatlik, sest haigestumine on saatuslik üksinda rändajale ürgses lõunamaa metsas.

Madusid oli väga palju, kuid ma ei pannud neid palju tähele, sest harilikult nad põgenevad inimest nähes. Kuid on ka neid, kes ei põgene ja isegi inimesele järgnevad ja atakeerivad, nagu mürgine „cascavel“ (kõristaja madu), kel saba otsas on nagu kuivanud hernekaun, millega krõbistab ja hoiatab, ja väga mürgine „urutú“, must madu, kelle nõelamine kas surmab, toob esile halvatusse või teeb pimedaks. Madu on ööloom, öösi on ta liikvel ja otsib endale toitu. Öö tuleb kiirelt ja on väga pime, kui ei paista kuu. Ühel öötulekul olin just vesises jõeääres, väsinud ja unine, ei leidnud magamiskohta. Juhtusin nägema oma läheduses urutúmadu, kuid mul ei läinud korda teda tappa. Teadsin, et ta mind varitseb. Ronisin lähedaloleva pika puu otsa ja katsusin seal okste vahel magada, jäin tukkuma ning end unustades pidin puu otsast alla kukkuma. See ehmatas ja hirmutas mu nii ära, et edaspidi otsustasin mitte enam puu otsas magada. Madusid tapsin odaga, kuid ka lihtsalt pussiga.

Madusid loetakse Brasiilias (Bioloogia Instituudi andmeil) 7 perekonda, mis moodustavad ligikaudu 230 eri liiki. Tuleb ette õige suuri, nagu „giboia“ (žiboia) ehk boamadu, kuni 5 meetrit pikk, armastab kuiva maad ja puud, ja „sucury“ (sukurii), harukordadel kuni 10 meetrit pikk ja pikem, armastab elada vee lähedal ja vees. Kuid kumbki ei ole mürgine, vaid äratavad aukartust ainult oma jõuga. Ussid enamuses munevad ja munadest paari päeva järel tulevad väikesed ussid. Paljud

Minas Geraesi osariigi indod.

Brasiilias on suguharusid, kes veel seni ei tunne kehakatmist. Sõjariistaks on neil vibu ehk roost toru, millega puhutakse mürgiseid nooli.

ussid armastavad elada puu otsas ja vees. On usse, kes on taltsad ja ei tee inimesele kurja, teised mürgita ussid jälle söövad mürgiseid. On usse, keda maaelanikud peavad otse koduloomadena, sest nad hävitavad maja lähedusest hiiri ja rotte ning hoiavad teised ussid eemal.

Tollipikkusi prussakaid, „barata’sid“, kes on Sao Paulos nii tuntud rahulikud ööloomad ja kes armastavad söögiainete vargil käia ning söövad siid- ja villasele riidele, kuhu kogemata rasva- või higiplekk on sattunud, augud sisse, leidus ka metsas rohkesti. Kuid üks liik on veel õige suuri, pruune ja tiibadeta, milliseid ma enne ei olnud näinud.

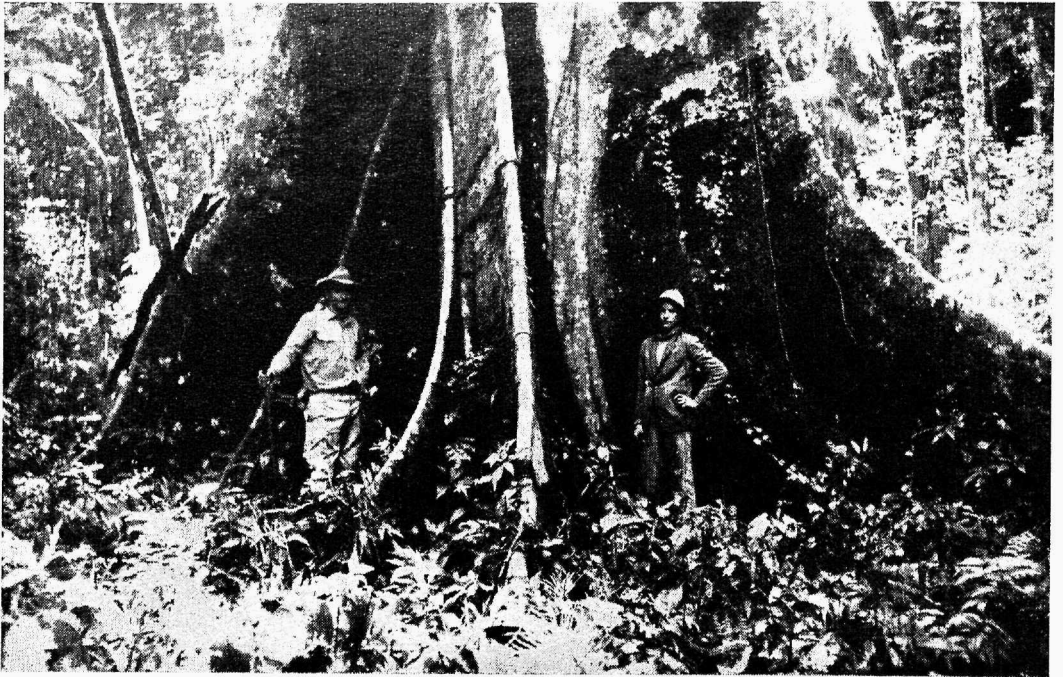
Magasin rõivais, saapad jalas ja nahast säärekaitsjad ümber. Skorpione ja suuri musti sipelgaid, kellede hammustus sünnitab suurt skorpioni piste sarnast valu, o! küllalt, niisama ka suuri mürgiseid ämblikke, isegi inimese käe suurusi karvaseid kapukaid*), kuid kõik need kurjad putukad ei puutu inimest muidu, kui vaid enesekaitseks, mispuhul nad võivad saada

kardetavaks. Ise nad inimesele kallale ei tule, kui neid ei puudutata.

Brasiilias loetakse ümmarguselt 50 erisugust skorpioni, mis jagunevad 10 perekonda. Brasiilia skorpionid ei küüni kunagi oma suuruselt aafrika omadeni, kes on isegi 20 sm pikkused ja väga mürgised. Siinsed suurimad eksemplariid on kuni 10 sm pikad. Piste, mida ta teeb saba otsas oleva terava nõela abil, on mürgine ja sünnitab suurt valu ühes paistetusega, kuid ei ole harilikult inimesele surmav, olgu siis harukorral või kui tegu on lapsega.

Sipelgaid on mitmesuguseid, küll portugali- ja indiaanikeelsete nimedega, väikesi ja suuri. Sipelgas „chiadeira“ (šiadeira) on sametine, must, kollane ja punane, isegi kuni 2½ sm pikk. On sipelgaid, kes ei tee inimesele midagi, kuid teised atakeerivad ja hammustavad, sünnitades pöörast valu. Põllumehele on väga kahjulik sipelgas „sauva“ (sauuva). Nägin isegi, et kohalikud elanikud sõid ühte liiki sipelgaid. Need olid punased sipelgad, emased, suurte tagumikkudega. See tagumine jagu murti küljest ära ja pandi potti, kus keedeti vee sees, nagu oleks see vähja lakk.

*) „Caranguejeira“ (karanguejeira), üks suurimatest ämblikkudest maailmas.

Brasiilia džunglis.

Maailma kõige rikkam puuliikide poolest on Brasiilia, kus kasvab üle 2000 liigi puid. On puid, kõvad ja valged kui elevantiluu, teised pehmed nagu vaha, siis puid, mille mahl on punane kui veri. Pildil suuremaid Brasiilia puid „figueira bravea“.

Ööd olid soojad, liiv nii tuline, et tundsin kuumust läbi saabaste. Vesi tundus leigena. Keskpäeval põletas päike nii, et kõrvetas mu käed rakku ja katki, sest käsi ei saanud ma päikese eest kaitsta.

Üldiselt arvatakse, et Brasiilias on palav, kuid siin on ka külma. Just kõrgus mõjub kliimale suuresti, keskmiselt loetakse iga 180 m kõrgemale tõusmisega vastavalt 1 kraad C. järgi temperatuuri langemist. Brasiillased ise jagavad (Aroldo de Azevedo — „Corografia do Brasil“, 1938. a.) oma kliima kolme ossa: ekvatoriaalne, troopiline ja paras. Rio de Janeiro't hulka lugedes kuulub kõik lõunapoolne osa parajasse kliimasse, temperatuuriga keskmiselt 20 kraadi C. Ent kohati, nii kui „Campos do Jordão's“*), mis on 1600 m merepinnast kõrgemal, on registreeritud isegi 7 ja 10 kraadi alla

nulli ja Curitiba**) linnas 9 kraadi alla nulli. Paarikraadilised ja nullilised öökülmad juulis ja augustis Sao Paulo, Parana ja Rio Grande do Sul'i sisemail, ei ole väga harvad, kuigi mitte iga-aastased.

Brasiilias,

Sao Paulos, 3. III 1940. a.

*) „Campos do Jordão“ (Jordani väljad, nimetatud ka „Brasiilia Šveitsiks“, asub S. Paulo ja Rio de Janeiro linna vahel, koosneb kolmest külast: Abernessia, Taguaribe ja Capivari.

**) Curitiba on Paranaá osar. pealinn. 900 m merepinnast k. Asub S. Paulost 518 km lõuna pool, umbes 100.000 elan.

Saared Vana ja Uue Maailma vahel.

Assoorid, Bermuda, Kuuba ja nende majanduslik iseseisvus. Assooride vaatamisväärsused: rahvariided, mungad, härjavõitlused, kraaterid ja keevaveeallikad. Bermuda aedvili ja seeder, Kuuba suhkur ja sigarid.

Kapten K. Männiku.

Umbes Lissaboni laiuskraadil ja 1500 kilomeetrit Euroopa mandrist lääne suunas, vahelülina Vana- ja Uue-Maailma vahel, asetseb üheksast saarest koosnev Assoori saartegrupp.

Juba enne Maailmasõda, kui eesti purjelaevu juba oli liikumas Lääne-India saarte, Lõuna- ja Põhja-Ameerika ja Euroopa vahet, peatasid nad tagasiteel alati ka Assoori saartel. Hiljem, kui maailma meredele ilmus ka sini-must-valge lipp, õppisid teda tundma ka saarte elanikud, ja kui praegu mõni neist näeb eesti laeva, nii ta tavaliselt kohe tunneb ära ka tema päritolu, öeldes: „Esta Estonie,“ olgugi et ta seejuures vahest ei tea midagi Eestist enesest.

Saarte hulgas põhjapoolseim on väike Corvo; teistest rohkem eemal, läänes asub Flores, osutudes ka kõige kaunimaks oma madalate, lopsaka taimekasvuga väljadega. Saarte keskmises osas, kus talvekuudel kõige rohkem möllavad tormituuled, leiduvad: Fayal, kuhu jooksevad kokku Atlandi kaablid igast maailmakaarest; Pico, mis teistest erineb oma majesteetliku mäeahelaga; Sao-Jorge, kuulus oma karjakasvatuse ja juustuga; Terceira, oma ajalooliste ehituste ja vaatamisväärsustega, ja Gravidosa, kus näib olevat rohkem veini kui vett. Assooride lõunagrupsis aga leidub veelgi kaks suuremat saart, üks neist on Sao-Miguel (St. Michael), mis on suurimaid teiste hulgas. Temal asub ka saarte pealinn, Ponta Delgada. Temast veelgi lõuna pool asub Santa Maria, mis omal ajal avastati ja asustati esimesena.

Millal saarte olemasolust esimesed teatmed tungisid Euroopasse, jääb täpselt teadmatuks. Kui aga 14. sajandi algul avastati Kanaari saared, siis juba kuuldi, et nendest veelgi põhjapool asetsevad veel üheksa saart, mida siis nimetati sumisevateks või nn. Kullisaarteks, sest „Azor“ tähendab portugali keeles kulli.

Samuti nagu kõik teised saared Atlandil ja Lääne-Indias, nii ka Assoorid on aegade kes-

tel palju kannatanud sõdade all, käies ühe omaniku käest teise kätte. Kõige kauem, kuni 19. sajandi alguseni, püsisid saared Hispaania valitsuse all, osutudes baasiks ja parajaks peatuspaigaks hispaania laevastikule, kes siis valitses meresid. Seejärel aga, kui Portugal jälle vabanes Hispaania ülimvõimu alt, vallutas ta ka Assoorid, ja on praegugi nende peremeheks.

Kogu saarestik oma veerand miljoni elanikuga on nagu omaette iseseisev maailm, sest tegelikult kõik hädalisemalt tarviliikud saadused valmistatakse elanike poolt kohapeal. Nii toodetakse saartel kogu vajaline juur- ja puuvili, iha, piim, või, munad jne. Saartel valmistatakse omamaa peedist suhkrut, maguskartulist piiritust, oma viinamarjadest vein, kasvatatakse teed ja tubakat, ning kõigele lisaks annab meri rikkalikku kala-saaki. Elanikud neil vulkaanilise päritoluga saartel püstitavad oma elamud basaltist, valmistavad mööbli omamaa kalleist puuliikidest, koovad riided omamaa linast ja vaibad omamaa lambavillast. Vaid tavaline tsivilisatsiooni tarbekaup ja luksusasjad veetakse sisse väljast, peamiselt Portugalist, kuid kohalik elanik nende järele suurt tarvidust ei tunnegi.

Assoorilasele on igapäevaseks veokiks tavaline, puuteljega ja puust pakkratastega kaarik-käru mille telg hõõrumisega suure raskuse all sageli isegi sütib põlema. Hobuse aset saartel täidab härg, keda suuremate koormate ette rakendatakse paarikaupa. Kogu veoasjandus ja liiklemine saartel toimub aeglaselt, pakilt-palavalt siin kunagi asju ei aeta.

Väga maaliline on saarte pealinn Ponta Delgada (Horta), mis mõnel kaunil maikuu hommikul eemalt tulejale pakub otse nõiduslikku pilti. Õrna, sinise viiruna kerkib ookeani sügavusest vaatleja silmade ette sadam, milles lähenemisel võib tavaliselt näha kümneid ookeanihiiglast, nende hulgas ka turistide-laevu ankrus. Laeva jõudes sadamasse piira-

vad teda kohe kümned kaubitsejate paadid, kust pakutakse müüa tegelikult kõike, alates nõõpnõeltest ja lõpetades koerte, kitsede, lammaste, kodu- ja metsa-laululindudega. Kuna müüjal oma kauba hinnad teistes maades nähtavasti on täpselt teada, oskab ta ka hästi ette küsida, mistõttu tema teenistuseks tavaliselt on ikkagi oma 200 prots. „puhast“, sest vaevalt julgeb keegi kunagi nii vähe pakkuda, kuivõrd ta julgeb ette küsida. Niipea kui hinnas on kokku lepitud, lendab kaup nõõri otsas korvis laevalaale, kusjuures tuleb hoolega valvata, et müüja oma kaupa veel viimasel hetkel paadis vähemväärtusliku vastu ümber ei vaheta. Nii meenub lugu ühest tehingust, milles reisija ostis kanaarialinnu pakkujalt kahe šillingi eest, ehkki see algul nõõdis kümme šillingit. Kui lind veel istus müüja puuris, suvatses ta ka laulda (sest „lauluvärk“ ise oli peidus mitte linnu kõõris, vaid puuri põhjas). Saanud linnu kätte, märkas ostja lähemal silmitsemisel, et on tegemist lihtsa, kollaseks värvitud varblasega. „Kui ta sul kunagi laulma hakkab, siis kirjuta mulle!“ juba hüüdiski temale müüja eemalduvast paadist. Aga ka ostja ise juhtus seekord olema „lihvitud poiss“, sest nüüd oli ka temal võimalust vastu hüüda: „Noh, sina aga telegrafeeri mulle, kui minu käest saadud raha keegi sinu käest vastu võtab!“

Üheks tähtsamaks vaatamisväärsuseks saarte pealinnas on ka kohalikud katolikuusu traditsioonilised peod, millistest suurim leiab aset maikuu teisel neljapäeval. Siis kõik kodanikud on ohverdamas Pühale Kristusele (Santo Cristi dos Milagres), kelle vääriskividega ehitud pühapilti elanikud lühendatult nimetavad vaid „Sant Crist“. Siis voolab pealinna sadandeid palverändajaid talupoegi, kes toovad kokku suuri loomakarju. Loomad tapetakse, järgmisel päeval liha ja leib õnnistatakse, ning ühise söõma-aja järele kõik, mis jääb üle, jagatakse vaestele. Pühapäeva eelpäeval Kristuse pilt aga tuuakse nunnakloostrist ning viiakse suures tseremoonias kõrvalasetsevasse väikesesse „Esperanza“ („Lootuse,“) kirikusse. Öõsel tuhanded põlvitavad kiriku ees, paludes armu ja õnnistust oma tulevastele elutehingule. Kirik, tänavad ja muud avalikud väljakud seejuures on ilutulestuses, ja kui järgmisel päeval pühapilt sulgedest ja lilledest punutud katuse all kantakse pühalikus palverongis

läbi linna, siis kõik tänavad lõõnavad viiruki-lehtedest, mustast kõõmnest ja roosidest, ning tänavail ja majarõõudel rongkäigu mõõõdumisel pulbitsev rahvas kummardub maani.

Rahvariideid kantakse saartel vähe. Ainukesed, kes visalt peavad kinni vanadest kommetest, on mungad oma tumesinistes kaelustes, korvitaolistes laiades riidest mütsides ja kasimata ülikonnas. Aga nendelgi on sellise vanaaegse rüü kandmine ametlikult keelatud, ja enam kasimatuid võimud saada- vad välja Brasiilliasse või Aafrikasse.

Teine huvitav koht Sao Migueli saarel, pealinnast eemal orus ja kõõgustikel on Povoacao. See on viljarikkamaid paiku kogu saarestikus. Siin võib näha mõõõtmatuid maisi-, dzuudi-, tubaka-, ananasi- ja kartuli- välju, samuti ka apelsini- ja sidruniistandusi, kust vili nopitakse ja saadetakse igasse maailmakaarde. Üksnes Sao Migueli saarelt turustavad Assoorid kuni kaks miljonit ananasi aastas.

Üks omapärasusi, mida võib märgata saarel, on kõõõged laava- ja muude kivide virnad, mis on laotud üles kõõõkjale põõõlupeenardele müüriks tuulte ja tormide ette, ja samuti ka kivikorjamise töö tulemusena põõõdude puhastamisel. Neid aedu kõõõkjal kaunistavad metsrooside põõõsad, mis end kogu saarel on sirutanud ühes ja samas suunas, tuule ja päikese järele, kuna tuuled saartel peaaegu kogu aasta ümber puhuvad vaid ühes suunas. Metsroosid saarel aga ei lõõõna.

Suundudes sõõõdudil edasi saare sisemusse, jõõõab rändaja kraateriõõõgude ja soõõjavee- allikate piirkonda. Kogu tee on täõõs igasugu- seid hääõõltsusi, — aeglaselt veerevate härja- vankrite käõõõgimist ja igatliiki lindude laulu ja kisa. Eriti võõõluv on kanaarialinnu laul vabas loõõõduses, — puurilinnu oma selle kõõõrval kõõõlaks vaid varblase sirtsumisena. Ning huvitav on näha ka kaõõõherattaga kõõõrusid, milles istub linna sõõõitev talupoeg, — kõõõru ette aga on rakendatud harilik lammaõõõ. Samaõõõ võib silmata teel ka mõõõnd tarka koera, kellel toõõõtainetega täõõõidatud korv hammaste vahel, mida ta viõõõb kilomeetreid eemal tööõõõ- vale peremeõõõhele.

Maastik saare sisemuses, kuskilt mäenõõõlva- kult vaadõõõtuna, on silmale eriti kaunis. Saare keskel, pruunikalt laiuvates rohelistes õõõõgudes paistab kraater „Sete Citades“ („Seitse linna“), tema kõõõrval aga imeilus,

keskelt kitsas Caldeira järv. Selle järve m. tmevärvilist vetepeegeldust seletab legendaarne jutt ühest kohalikust naisiludusest, kes, olnud haaratud ümbruse ilust, hüpanud järve. Seejärele vesi järve ühes otsas meenutavatki tema alusseeliku värvi, järve teises otsas vesi aga olevat sama värvi, nagu oli uppunud neitsi päevavari, mille tuul oli viinud sinna. Ja tõesti, — vesi järve ühes otsas paistabki hiilgavalt sinisena, teises aga tumerohelisena. Järve kallastel asetseva linna nimeks on Seitsme Linn, tema tänavad aga osutuvad omapäraseimaks vist kogu maailmas seetõttu, et nende sillutiseks on vaid laava, mille lõhedest kõikjal kasvab ilusamaid mägitaimi ja lilli, kui kuski botaanikaaias.

Edasi üle mäeaheliku jõuame järgmisse, suurde Furnase kraateriorgu, mille roosirikkad aasad kuidagi ei meenuta, et see, praegu nii ilus maastik, omal ajal vaid sülitas oma ümbrusele vihast tuld. Selle tõenduseks aga on siia jäänud laavalademed ja poputatavad soojaveallikad. Ilmekaim neist on nn. „Põrgusuu“ („The mouth of hell“), mille katlalaolisest õõnsusest maapõue lakkamatult rõhistab välja tulist muda ja auru. Selle „koopa“ inetus ja halb väävililõhn on tõesti saatanlikud. Keevaveallikaid on ümbruses palju, ning mõned neist annavad ka niisugust tervislikku mineraalvett, mida veetakse laiali ja müüakse pudelites kalli kaubana mujal maades. Mõned allikad jälle suvatsevad muuta oma temperatuuri, — täna on vesi nendes kõrvetavalt tuline, homme aga juba jäiselt jahe.

Niisugused looduslikud võlud tombavad kokku saarele turiste igast maailmanurgast, mistõttu külastajale on ehitatud ka hotellid, spordiväljakud ja pakutakse neile ka muid vaatamisväärsusi. Üks niisugustest on härjavõitlus, mis sarnaneb portugali omale. See liik härjavõitlusi on võrdlemisi süütu, — härja hoitakse nõori otsas, ja kogu külarahas ärritab ja vihastab teda torkimistega eemalt seni, kuni härg väsis; siis võtavad mehed nõori otsa uue härja, ja kui neli härja on ära väsitatud, lõpeb mäng. Paremaks lõpuks siiski peetakse seda, kui mõni ärritajaist on saanud kergesti vigastada.

Üks Assooride tähtsusi seisneb veel selles, et nad on hädasti vajalikuks eelpostiks ilmadeennustajatele kummalgi pool maakera. Siin

asuv metereoloogiline keskus saadab ilmateateid nii Euroopasse kui Ameerikasse ja hoiatab kõikide merede laevu nendest uutest tormidest ja tuultest, mis järjest roomavad või kihutavad üle ookeani. Külades saarte kallastel, kõige rohkem aga Pico saarel, leidub veel ka vaalapüüdjaid, kes, vastupidiselt muudele vaalapüüdjatele tänapäeval, veel suvatsevad oma harpuune heita vaala pihta käsitsi. Niipea kui valvepost mäetipul saare kaldal on silmanud saaki, pistab ta kisama: „Baleia, baleia!“ Kohe lükatakse paadid merre, ja mõne aja pärast juba võib näha, kuidas merehiiglane kihutab edasi mööda lainteharju, pukseerides paati enese taga, sest harpuun juba istub tal naha ail. Kui vaal on väsinud, tõmmatakse ta kivisele kaldale ja lahatakse ning sulatakse õliks kohapeal.

Assooridel on elu alles mitmeti isaisaäegne, vähematel saartel lukku ega vanglariivi veel ei tunta. Kohtunik, pastor, arst jne. on iga kohalik kooliõpetaja, — tal tuleb arstida isegi oma naabrite hambavalud.

Mõnepäevane reis Assooridelt läände toob rändaja Bermuuda saartele. See saarestikugrupp on Assooridest märksa vähem, ainult peasaar teiste hulgas annab välja korraliku saare mõõdud, kuna teised on vaid korallisaared. Need korallid said saatuslikuks juba saarte avastajale, Hispaania meredevallutajale Juan Bermudez'ile 16. sajandil, mil tema laevastik küll avastas saared, kuid tema enda laev jooksis korallidele ja hukkus.

Bermuuda kasvatab igasuguseid aed- ja puuvilju, mida veetakse välja peamiselt Ühendriikidesse. Saare metsades on hinnatavamaks puuks seeder, millest valmistatakse paate, jahtlaevu ja koikindlat mööblit. Ameerika rahameeste hulgas nii mõnigi uhkustab, et tema jahtlaev on ehitatud Bermuuda seedrist. Üks saare tähelepanuväärsusi seisneb veel selles, et vaatamata autodemaa — Ühendriikide naabrusele, autod veelgi pole tunginud labastama saare ürgset, vaikset maastikku. Saare elanik sooritab oma veod kas eesli seljas või kannab raskused omaenese turjal.

Käesoleva kirjutuse lõpuks mainin mõnda lühidalt veel ka Kuuba saarest kui viimasest suurest lülist Euroopa ja Ameerika vahel. Tegelikult iga inimene on juba kuulnud Havana sigaritest, milliste päritolu tähistatakse Kuuba pealinna nimega; samuti on

Ringvaateid välismaalt.

Pärast kurja talveäikest.

Helsinglase sõjamälestusi.

Juba kolm kuud on Soome jälle nautinud rahu. Sõjatorn, mis talvise sada päeva kestnud äikesena veeres üle Põhjalast, laastas ja hävitas palju, jättis varemeid, võttis saagiks kalmeid elusid.

Soome on nüüd jäänud väiksemaks ja ka vaesemaks. Sõjahaavade parandamine nõuab palju aega ja kannatust. Ligi pool miljonit Kannakse elanikku on nüüd kodutud ja töötä, tuhandeid perekonnapäid langes vaenuväljal, paljud tuhanded tulid tagasi purustatud liikmetega. Nende kõikide hooldajaks on nüüd valitsus. Ei ole kerge praegu valitseda.

Suured lubadused, mida põhjamaa naaberriigid Soomele andsid maa abistamiseks ülesehitustöös, jäävad nüüd täitmata, kuna need maad nüüd vajavad abi ise. Soome seepärast harrastab kokkuhoidu, püütakse pidurdada elukallidust. Mõned toiduained on Helsingi kauplustest kadunud, äride akendel ilutsevad tühjad karbid ja purgid. Restoranide ukseid suletakse juba kell 11 õhtul, tants pidudel aga on keelatud pooleks aastaks.

Juba paistab päike jälle soojemalt, elu kõikjal näib võtvat uut hoogu. Aga seda selgemalt tõuseb müllu üksikuid kilde läbielatud sõjakogemustest, mälestusi päevadest, mil külm ja pikk talv veelgi suurendas sõjaraskusi.

Kui saabus rahu, siis selle tingimused olid tõsised ja karmid. Leinamärgiks laskis Soome lipud poolde vardasse, — oli, mida leinata, valusal, kurvalt.

juba kooli õpperaamatutestki teada, et Kuuba on suhkrupillirooma maa.

Havana sadamal on eemalt väga palju sarnadust Tallinnaga merelt vaadatuna. Silm arvab linnapiiris tundvat ära Toompea kindlusemüüri ja Paksu Margaretagi. Kuuba ise, asetledes otse Mehhiko lahe suudmes, on suurimaid saari Lääne-India saarestikus. Oma põhjapoolses, Florida merekitsuses jääb ta Ameerika mandrist vaid 180 kilomeetri kaugusele. Kuuba avastas juba Kolumbus 27. oktoobril 1492. aastal. Too kuulus mees surigi teadmises, et ta seega on avastanud Lääne-India, mis pidi olema üks osa tõelisest Indiast. „Antillide pärl“, Kuuba on 41,634 ruutmiili suur ja temal asub 4.911.088 elanikku. Looduslikult on ta ilusamaid kohti maailmas, ja seepärast küllastabki teda igal aastal suurem arv turiste kui suhteliselt ühtki

aga tühi, elutu, kalmistuna sünge oli endine rõõmus ja elav Helsingi juba sõjapäevil. Öösi linnas liikudes tekkis tunne, nagu oleks kogu linn vaibunud sügavasse unne. Ainult hommikuti, rongide saabumisel, voolas inimesi tagasi linna tööle, ööbijaid Helsingi seinte vahele oli jäänud väga vähe. Lapsi ja vanu inimesi ei lastud siis linna üldse. Kõikjal, kuhu inimesi kogunes rohkem — vaguneis, trammis, sööklaides, saunas — vesteldi ainult sõjasündmustest.

Kõik rongid raudteedel liikusid tuledega, ka maal olid läbi viidud karmid akende pimendamise korraldused. Öhtutundidel jäi inimestele parimaks ajaviiteks raadiokuulamine ja ajalehtede lugemine. Toiduainetest ei olnud puudust, ainult suhkrut ja hiljem ka kohvi jagati kaardisüsteemis. Teatrite ja muude lõbustuskohtade ukseid muidugi polnud avatud; alles sõja lõpul mõnedes kinodes hakati näitama sõjafilme, kusjuures sissepääs oli imeodav, ainult viis marka. Kevade poole isegi kaks väiksemat teatrit alustasid uuesti tegevust.

Helsingit käisid sageli küllastamas vastase lennukid, linn elas üle kuni 82 õhuhäiret. Pommitarjendid maa all, keldrite sügavustes, olid osalt ka kätetud. Neis siis kestis elu edasi, ootamistundidel naisedki ei lakanud kudumast sukki ja kampsoneid, kingitusi rindel viibijatele. Väga aeglaselt aga töötas post. Kirjasaamiseks Eestist kulus aega 2—3 nädalat, Ameerikast aga 2—3 kuud. Rindel aga, 40—50-kraadilises külmas, jätkusid võitlused elu ja surma peale.

Sündis otsekui uskumatu ime, kui silmad nägid Helsingi tänavail jälle valgustatud lateraid. Kadusid õõnsalt jubedad õhuhäiresireenide hülged, õhtul löid valgeks juba ka üksi-

teist maad mujal, Saare osad põhjas ja läänes on madalad, linna- ja idapoolne külg aga on mäGINE, vulkaanilise päritoluga. Kuuba mägedes, milliste keskmine kõrgus on 1000 meetrit, kõrgeimaks tipuks on Monte Turquino, 2780 meetriga. Saare peasissetulekuallikaks on suhkur, mis moodustab välja veost 75 prots., ja suhkrutoodangus püsib Kuuba teisel kohal maailmas. Peale suhkru eksporditakse Kuubast veel tubakat, kohvi, mineraale, tarbepuud jne.

Nagu tähendasin, käib Kuubas igal aastal suur hulk välismaalasi. Kas turistidena või mitte, viibib nende hulgas sageli ka eestlasi. Mõne New Yorgi eestlase kinnitusele võivad Kuuba pealinna tänavail eesti keelt kuulda üsna tihti. Kuubasse käib aegajalt New Yorgi eestlasi, sest eriti newyorklaste edevusele on sõit „välismaale“ alati meeldinud.

kute korterite ja äride aknad majades. — Raske, verine sõda oli lõppenud. Elu linna tänavatel ärkas jälle. „laudadest kardinad“ äride akende eest kadusid. Vaateakendel nüüd aga puuduvad üldse maistused ja puuvili. Ka reklaamtuled tänavail on alles kustunud. Karm ja raske aeg on vajutanud inimeste näoilmesse tõsiseid jälgi, lisanud nende juustesse hõbehalli värvi. Ainult noored unustavad hõlpsamini, nad kõnnivad jälle särasili ja naerulsui. Aprillis jälle ka ooper ja teatrid avasid oma ukсед, kuid need vähesed etendused, mida seni on korraldatud, toimumad kõik vaid heategevaks otstarbeks. Tänavu jäid ära ka maipidustused. — Elus praegu on veel liiaks palju leina ja pisaraid, aeg ei sobi lõbudeks ja tantsuks.

Kui soomlased varem olid tuntud suurte kohvijoojatena, siis praegu, nii kohvi kui ka suhkru vähesuse tõttu tuleb neil seda naudingut tugevasti piirata. Isegi tubakanappus kipub suitsetajale tegema liiga. Üldise kokkuhoiu tähe all pandi maksma Soomes 27. maist alates ka leivakaartide süsteem. Lepitakse sellega, mis on, ja oodatakse kannatlikult jälle helgemaid päevi.

*

Pühapäev, 19. mai oli kogu Soomele tähtsaks mälestus- ja leinapäevaks. Sel päeval üle maa ühiselt austati sõjas langenud sangareid. Sõnade ja helide, pärgade ja lilledega mälestati langenuid, — ka neid, kes oma tõekspidamiste eest ohverdasid oma elu 1918. a. kodu-sõjas. Käidi viimas austust ka langenud punakaartlaste kalmudele, asetades neile pärgasid. Varem seda kunagi ei tehtud. — Karm sõda on teinud lõpu erakondlikule vihavaenule, inimesed on üksteisele jälle vennalikult ulatanud käe.

Igas Soome linnas ja alevis ning maal, kirkute ümber kalmistuil, leidub nüüd värskeid kalmükünkaid. Iga kogukond on püüdnud oma langenud poegadele anda nende kodude läheduses parima puhkepaiga. Aga väga paljud kadusid lahinguis jäljetult või uppusid mere-sügavuses. Kõikidest langenutest aga jäävad kõnelema nende legendaarsed teod, mida nende järglased ei unusta, ei saagi unustada.

*

Sõjatorn puudutas Helsingi eestlasi võrdlemisi kergelt. Esimesel linnapommitamisel, 30. novembril sai lennukipommi killust surma kohalik eestlane, kondiiter Kellberg. Koivisto lähedal asuv Helsingi eestlase V. Udneri talu koos suure viljapuuaiaaga läks rahulepingu järgi N. Vene poolele, ja kergelt sai lennukipommidest kannatada ka nende ridade kirjutaja kodu. Millesse aga sõda tõsisemaid jälgi on jätnud, on kohalik eesti seltskonnaelu. Seda tegelikult enam ei olegi. Sõjatuuled on inimesed laiali paisanud ja Helsingi Eesti Selts, mille vanemad ja tugevamad liikmed nüüd on eriti tülpinud ja nõrдинud ja igatsevad puhkust ning rahu, põeb seepärast tõsist tegutsemiskriisi. Kohalik eesti noorpõlv aga pole kasvanud enam selles kiindumuses eesti asjade vastu,

mis tiivustas vanema põlve tegelasi, — nende elutuli on juba rohkem soomelise värvinguga. Loodetavasti aga ajad muutuvad jälle ka Helsingi eesti seltsielus.

Helsingis, mai lõpul, 1940.

A. J.

Eesti kooliõpilastest ja eriti üliõpilastest Austraalias.

Austraalias algab kooliorjus lastele juba varakult, — esimesed lasteaiaklassid koolides on määratud juba kuueaastastele. Algu, kuni kolmanda klassini, poisid ja tüdrukud õpivad koos, seejärel aga ühiskool kaob. Algkool Austraalias on sunduslik ja maksuta, isegi õpperaamatud antakse kooli poolt. Pärast kuueklassilise algkooli lõpetamist tuleb edasiõppimiseks keskkoolis (high school) anda eksam. Keskkooli kursused on viieaastane, ja ka keskkoolist ülikooli pääsemiseks tuleb anda eksam. Ka keskkool on maksuta, kusjuures parematele õpilastele isegi antakse toetust, 12—20 naela aastas. Austraalia koolipoliitika on rajatud põhimõttele, et laisad ja saamatud peavad end koolitama ise, kas erakoolides või ka mõnd käsitööd õppima hakates. Algkoolist pääseb riigikeskkoolidesse tavaliselt vaid 5—10 prots. õpilasi, kusjuures vanuse ülemääraks on 14 aastat.

Viieklassiliste keskkoolide kõrval on ka kolmeklassilisi, kust edasi pääseb jälle vaid kõva eksamiga. Peale selle on lastel edasiõppimiseks valida ka rida kutsekoole.

Heade annetega üliõpilane saab ülikooli poolt toetust siis, kui tal sissetulekud puuduvad, või ka juhul, kui tema vanemate nõudlateenus ei ulata üle viie naela. Seni Austraalia ülikoolides stipendiumi saajatest eesti üliõpilastest on teada järgmised: 1) Eskil Peipmann (õpib neljandat aastat arstiteadust); 2) Eric Kaar (õpib kolmandat aastat inseneriks); 3) Leida Blumfeldt (õpib kolmandat aastat uusi keeli); 4) Ilmar Nuberg (teist aastat); 5) Ilmar Peipmann (õpib teist aastat loomaarstiks); 6) Evald R. Enilane (õpib kooliõpetajate seminaris); 7) Juhan Liiv (esimest aastat inseneriks) ja 8) Tamara Baranoff (esimest aastat kooliõpetajate seminaris). Omal kulul õpivad: 1) Helmi Puusepp (uued keeled); 2) Harald Puusepp (arstiteadust); 3) Sulo Vahtrik (inseneriks); 4) Boris Mäesepp (politehnika-instituudis) ja samas veel 5) Adolf Tannenthal ja 6) William Baranoff. Kohaliku kõrgema kaubanduskooli äsja lõpetas kiitusega Jutta Schönberg. Kohalikel eesti üliõpilastel on kavatsus kohe pärast Eesti Maja valmisäämist kolme kuu pärast rajada ka Sydney Eesti Üliõpilaste Selts.

Kõige noorem eestlasest keskkooliõpetaja Sydneys oli Harry Gleaser, kes aga nüüd peab viimase klassi siiski kordama, kuni saab 16-aastaseks, misjärele ta alles pääseb ülikooli vastuvõtuksamile. Algkoolides on heal õppijal võimalik ka kaks klassi lõpetada ühe aastaga, keskkoolis seda aga enam ei lubata.

Üldiselt on eesti üliõpilastel Austraalia koolides hea kuulsus. Näit. üks hilisem uustulnuk äsja viis oma lapse Paddingtoni algkooli, ja kui laps oli juba kuus nädalat koolis käinud, ja kooliõpetaja selle aja kestel temaga veel üldse polnud rääkinud, läks ema kooli pärima, miks keegi tema last ei õpeta. Kooliõpetajalt sai ta vastuse: „Teie olete ju eestlane, ja meie tunneme eesti lapsi. Mõne aja nad algul istuvad klassis tummalt, kuid aasta pärast on nad teistest ees.“

E. L.

Eestlane San Franciscos saunapidajaks.

Oleme kuulnud eestlasest saunapidajast Sao Paulos, Brasiilias, aga nüüd teab pajatada „Uudisleht“, et San Franciscos leidub veelgi vanem eestlane saunapidaja, kelle ettevõtte hiljuti sai 15-aastaseks. Saunaomanikuks on Aleksander Sergio, tuntud laevadeomaniku G. Sergio onu-poeg.

Aleksander Sergio asus Ameerikasse elama ligi paarkümmend aastat tagasi, kui „ookeanide kündmisest isu otsa sai“. Sellejärgi vana mere-mehe purjetas kohe ka vaiksesse sadamasse, abielludes soomlannaga, ja siirdus San-Franciscosse. Tundes noormehepõlvest saadik ka ehitustööd, hakkas ta algul tööle ehitusalal. Peagi tõusis A. Sergio ehitusmeistriks, ning nüüd on mehel omalgi San-Franciscos mitu maja.

Soome sauna ehitamise mõtte kohta kirjutab A. Sergio ise, et see tekkinud tal õieti otse oma tarvidusest. Põhjamaalasena pole ta suutnud unustada kodusauna mehist leili ja vihtlemismõnusi. Et nende nautimine oleks võimalik ka uuel kodumaal, otsustas A. Sergio ehitada kerisega sauna, nimetades selle soome saunaks.

A. Sergio tähendab, et nüüd võiks tema saun küll sama hästi kanda ka eesti sauna nime. Neid kaht vennasrahvast tunneb iga teadlik ameeriklane praegu hästi. Just Soome sõja ajal saanud soome saunale osaks haruldaselt suur tähelepanu.

A. Sergio on püüdnud oma ettevõtet teha kõigiti kasutatavaks ja vastuvõetavaks ka ameeriklaste maitsele. Saunas on suur bassein, massaažikabinetid, arstlik järelvalve kahe sauna teenistuses seisva arsti poolt. Ja seetõttu pole soome sauna kasutatavate ameeriklaste arv väike.

San-Francisco's elab praegu ka Aleksander Sergio vend Oskar Sergio, kes on saapatööstuse omanik. Vennad kavatsesid koos tänavu suvel sõita Helsingi olümpiale, millisel juhul muidugi poleks jäetud külastamata ka kodumaad. Praegustes oludes pole selle reisi teostamiseks aga lootust.

Eesti aurikuid Ameerika vetes.

Käesoleval aastal on mitu suuremat eesti aurikut külastanud New Yorki, mis on toonud New Yorgi eestlastele vaheldust ja kokkupuutumist kaasmaalastega kodumaalt.

Aprillikuu algul peatus New Yorgis eesti aurik „Tiiu“. Laev on ostetud Inglismaalt 1935. a. ja sellest ajast peale on ta kogu aeg sõitnud Eesti lipu all. Varem ta sõitis Euroopa vetes, kuid möödunud aasta lõpul ta tegi esimese reisi New Yorki ja Norfolk. Teine reis New Yorki toimus käesoleva aasta jaanuaris ja kolmas reis k. a. aprillis.

Aurik „Tiiu“ meeskond koosneb 20-nest isikust ja kapteniks on B. N e l b e r g. Oma kolmandal reisel Ameerikasse külastas osa „Tiiu“ meeskonnast New Yorgi Eesti Haridusseltsi.

Aprillikuu viibis New Yorgis ka teine eesti aurik „S i g n e“. „Signe“ kuulub Käsmu Laevaühisusele ning oli viimasel ajal Munsoni liini teenistuses. Peale dokis viibimist võttis North Atlantic Gulf and Steamship Co. ta oma teenistusse.

Aurik „Signe“ on uuemaid eesti laevu, ehitatud Taanis 1924. a. ja ostetud taanlaste käest 1939. a. „Signe“ meeskond koosneb 22 eestlasest ja kapteniks on R. P a a l b e r g.

Välismaalaste Ühendriikides näpupassid.

Teatavasti asub Ühendriikides miljoneid välismaalasi, kelledest osa on korralike sisserändajate viieaastase katseaja möödumisel õigustatud saama maa kodanikeks; osa aga, kelle tulek või jäämine Ühendriigesse toimus mõnel ebareeglilisel viisil, peab teel, nüüd, valitsuse uue korralduse tõttu, satub karmi sõela alla, mis nii mõnelgi võib lõppeda kodumaale tagasisaatmisega, nii palju kui praegused sõjaolud seda võimaldavad.

Nimelt on Reuteri kuulumist mööda Washingtonist Ühendriikide senati juriidiline komisjon vastu võtnud otsuse, mille järele iga välismaalane Ühendriikides registreeritakse, kusjuures temalt võetakse ka näpupäljed. Mõistetavasti on niisugune otsus praegu sihitud eeskätt niisuguste vastu, kelle tegevust Ühendriikides arhitektide poliitiliselt ebasoovitavana, ja võib arvata, et isegi niisugustest kodanikest, kes maale on pääsenud ebaseaduslikult, kuid kes on juba pikema aja kestel end näidanud korralikena, suurem osa pääseb igasugustest karistustest. Välismaalasi on Ühendriikides praegu, ameeriklaste endi hinnangu järgi, 3¹/₂ miljonit.

**Uuendage „Välis-Eesti“ tellimisi
pooleks aastaks!**

Kodumaa sõnumid.

Viimase kuu kestel elu kodumaal, vaatamata Euroopas möllavale sõjaton-dile, arenes rahuliku töö ja tegevuse tähe all. Eesti head suhted kõikide naab-ritega on kindlad, väliskaubandus see-pärast, — niipalju kui seda võimalda-vad sõjaolud üldiselt, — pole vaibunud, ja nõnda võib edukalt tegutseda edasi ka omamaa tööstus. Põllumajanduses aga märgitakse, et möödunud talve käre pakane pole kahjustanud talioraseid, ja seepärast ka põllumees vaatab usalda-valt vastu tulevikule.

Kodumaa praegusi olukordi valgusta-vaina on märkimisväärsed viimase kuu kestel peetud kaks avalikku kõnet eesti ministritelt. Nii esines pikema ettekan-dega ÜENÜ suvipäeval 2. juunil Rakve-res välisminister prof. A. Piip, selgi-tades 2500 kuulajale Eesti välis-suh-teid ja siseolukordi. Minister manitses noori, et ei tule kaotada jul-gust, head tuju ja lootust ka kõige tu-medamatel ja raskematel aegadel. Ta tähendas, et äikese järele tuleb ikka päike, kuid meie ei või logelda päikese käes ega olla tegevuseta vihmavarjus.

Sõda on kestnud juba 9 kuud. Ägedus aina suureneb, mitmed riigid on juba kokku varisenud, rääkimata kannatu-sist ja kaotustest sõdivais riikides, rahu ei ole aga silmapiiril näha. Kannatavad mitte üksi sõdijad, vaid ka erapooletud, sest kõik tunnevad sõja mõju: elatustase on langenud ja normaalne areng on häiritud, nii sisse- kui väljaveos on takistusi ja häirivaid tõkkeid. Sõja jatku-des ja laienedes võivad need häired ja kannatused veelgi suureneda, seepärast peame olema valmis nurisemata ras-kuste talumiseks, võttes omaks juht-mõtte: rohkem töötamist, vähem kulu-tusi! Meil on olnud siiski võrdlemisi õnnelik käsi, kuna oleme jäänud sõja-möllust eemale. Suure osa sellest hin-natavast saavutusest tuleb kirjutada meie rahva üksmeelsuse ja valitsuse koostöö, eesotsas vabariigi presidendi Konstantin Pätsi targa juhtimise arvele, kes koos valitsusega on osanud aru

saada olude reaalsusest ja sellele vasta-valt ka sammud seadnud.

Meile kasuks tulnud välislepetest olgu esikohal märkida Moskva pakti 28. sep-tembrist 1939. Kartused, mis selle pakti sõlmimise ajal avaldati, eriti välismaal, on osutunud alusetuiks. Sõbralik koostöö on asetatud kindlale pinnale, ja le-pingu tõttu on võimaldunud rahulik areng mitte üksi poliitilisel, vaid ka ma-janduslikul alal. Selle sõbraliku koostöö viljana võime nüüd rahuldada oma va-jadusi. Kuid ka kultuurilisel alal on mõ-lemad rahvad üksteisele lähenenud. Seda kinnitab kasvõi äsja Moskvast ava-tud Eesti raamatunäitus.

Nõukogude Liit on austanud meie va-jadusi: ta on vabastanud temale ajuti-seks tugikohaks antud Kehtna mõisa, kus asus meie kõrgem kodundus-kool, mis ajutiselt töötas ühe aasta Rak-veres. Ja see toimub ka teisteski rajoo-nides mandril, välja arvatud muidugi Paldiski.

Märkida tuleb ka, et Saksamaaga ole-me arendanud häid suhteid sõbralikus vaimus. Meie saame veel arendada sõb-ralikke suhteid teiste Balti riikidega ja Soomega. Meie võime jätkata ja pea-megi jätkama neutraliteedi-poliitikat kõigiga. Rahuliku arengu suureks pan-diks on sisemine tugevus ja üksmeel. Meil ei ole suuri sotsiaalseid erinevusi, veel vähem vastolusid. Oleme demo-kraatliku rahva ühine pere, saame üks-teisest aru ja teeme kõik, mida suudame. Sotsiaalse õigluse vaimus, üksmeeles ja rahva vabas isetegevuses peitubki meie rahva riikliku olemise alus ja pant.

Väga iseloomustavaid mõtteid rahva elatustaseme küsimusest tõi esile ka majandusminister L. Sepp oma kõnes majandusteadlaste Seltsis Tallinnas 28. mail. Minister märkis, et üldiselt oleneb elatustase rahva tootmis-tasemest. Nii ühe kui ka teisega ei või meie kahjuks palju uhkustada. Arvuta-tud andmed meie rahvusliku üldsisse-tuleku üle tõendavad kahjuks, et meie ikka veel oma üldtoodanguga Euroopa

rahvaste keskel lähemal oleme mõne välismaa rahvagrupile kui juhtivate kultuurrahvaste grupile. Võrreldes teiste rahvastega arvestatakse, et ühele elanikule langes 1936. a. andmete järele üldisest rahvuslikust sissetulekust kroonides: Eestis 400 kr., Saksas 1200 kr., Prantsusmaal 1082 kr., Taanis 1200 kr., Rootsis 1300 kr., USA-s 2100 kr.

Mis abinõud ja teed on olemas, et vaatamata elukalliduse tekkimisele siiski hoida endist elutaset, seda ehk koguni veelgi parandades? Elukalliduse indeks k. a. aprillis oli 122,2 102,9 vastu l. a. samas kuus, seega tõus 19,3%.

Normaalset rahvusliku toodangu tõusu harilikel aegadel arvestatakse umbes 5—10% peale aastas, mis harilikult ka teatavat palgaolude paranemist endaga kaasa toob. Tööstuses näit. on ka palgad nimeväärtuse järele tõusnud, k. a. veebruaris oli see keskmiselt 8% meestel ja 9% naistel, võrreldes l. a. veebruarikuuga. See palgatõus kompenseerib osaliselt siis elukalliduse tõusu.

Kokkuvõetult võime seepärast nentida: otseselt tootmistegevuses töötavate rahvakihtide elatustase on erakorraliste olude tõttu langenud mitte üle 10%, ühiskonna teenistuses olevate palgasajate elatustase — mitte üle 20%.

Kas meie oma üldise tööpinge ja tootmistaseme juures ei suudaks seda üldise rahvusliku toodangu tõstmisega katta? Tuletame meele, et kui arvata oma rahvuslikku sissetulekut 100% peale, siis on suhteliselt Rootsi rahvuslik sissetulek 325% ja P.-A. Ü. rahvuslik sissetulek 500%.

Nii ruttu meie oma 100% küll 500%-ni kohe tõsta ei saa, mis on selge, kuid selge ei ole, miks meie oma toodangut näit. 100%-lt vähimalt 120%-ni tõsta ei saa, et elukalliduse surutist ülejäägiga katta, või koguni 150%-ni, et elukallidusele vaatamata koguni elutaseme tõusu saavutada?

Vaatleme meie mõne suurema sotsiaalse kihituse elutaset nende sissetulekute seisukohalt, arvates seda 1-le töötajale, s. o. mehe ja naise teenistuse keskmisele:

Riigiteenija-ametniku keskmine aastapalk	1080 kr.
Töötaja bruto-toodang talus üle 50 ha	899 „
Töölise keskmine palk suur-tööstuses	786 „
Töötaja bruttotoodang talus 30—50 ha	733 „
Töölise keskmine palk väike-tööstuses	622 „
Töötaja bruttotoodang talus 20—30 ha	602 „
Aastatöölise keskmine palk põllutöös	542 „
Töötaja bruttotoodang talus 10—20 ha	461 „
Töötaja bruttotoodang talus 5—10 ha	305 „

Ühes osas pole tööliste palgasumma võrdlus talundites töötajale langeva bruto-toodangu väärtusega — vähimalt psühholoogiliselt — mitte päris täpne; talundis töötaja on rõhuvam enamikus talundi omaniku perekonnaliige, tootmisvahendi omanik või kaasomanik, kuna tööliste tootmisvahendid — masinad — neile mitte ei kuulu. Sotsiaalselt omab seega talundis töötaja võrratult suurema töökindlustuse, rahulikuma enesetunde, suurema kriisikindluse.

Tööstustöölise bruttotoodang on aga tema palgast suurem keskmiselt 100%, võrdlus sellelt seisukohalt muutuks veelgi katastroofilisemaks. Kuid ka võrdlus isiklike sissetulekute vahel — talundis töötaja bruttosissetulek on ka enam-vähem tema sissetulek — näitab, kui võrd madalate sissetulekutega suur osa meie rahvast on sunnitud leppima.

80% töötajaist saab seejuures koguni taludes 5—10 ha oma peaüalpidamise talundi toodangust, suuremates taludes on see peaüalpidamiseks enam-vähem kõigile töötajaile. Aasta-põllutööline pidi olema see nõrgim majanduslik kihitus, kuhu töötahtjaid ei leidu, kuid 135.456 töötajat 10—20-ha talundis toodavad 85% aasta-põllutöölise palgast, 70422 töötajat 5—10-ha talundis aga ainult 55% samast palgast. Töölise palk suurtööstuses on meil üldiselt madal, kuid tema keskmisest aastapalgast — kr. 786.— toodab: töötaja talundis 30—

50 ha 93°%, töötaja talundis 20—30 ha 77°%, töötaja talundis 10—20 ha 59°%, töötaja talundis 5—10 ha 39°%.

5—30-ha talundeid, kus bruttotoodang ühele töötajale on ainult 39—77°% tööstustöölise palgast, on põllumajandusmaa järele 69.570, s. o. üldisest põllumajanduslike talundite arvust — 117.933 — ligi 60°%. Nende talundite bruttotoodangust elab umbes 385.000 elanikku, s. o. ligi 70°% end peajaseliselt põllumajandusest elatavatest Eesti elanikest ehk ligi $\frac{1}{3}$ kogu Eesti elanikkonnast.

Kui suur tähtsus oleks aga rahvamajanduslikult, kui kõik need töötajad võiksid toota meile üldises, normaalses olukorras, luua väärtusi normaalsel tasemel. Normaalseks sissetuleku tasemeks meie praeguse tootmistegevuse pinge juures nimetaksin sellejuures ainult meie madala suurtööstuse töölise palgamäära, kr. 786.— keskmiselt aastas, samuti lähedal olevat ühe töötaja bruttotoodangut võrdlemisi küllalt ekstensiivselt huvitavas 30—50-ha talundis, s. o. kr. 753.— aastas.

Eeldame, et need 140.000 inimest töötaksid suurtööstustes, keskmise palgaga kr. 780.— aastas, see oleks kokku lississetulekuna üle kr. 100.000.000 aastas.

On päris tühine sõnakõlks tõendada, et ühed olevat põllumajanduse poolt ning teised vastu. Meie kõik peame olema eesti rahvamajanduse arendamise poolt kogu tema ulatuses. Eesti rahvamajanduse üldine huvi nõuab üldist kõrgemat tootmistaset, et saavutada üldist kõrgemat elatustaset. Seda saavutame aga tõhusalt siis, kui neile väiketalundis töötajatele, umbes $\frac{1}{3}$ -le kõikidest tootjaist kogu Eesti rahvamajanduses, kellede tootmistegevus on praegu võrratult nõrk, töö liig vähe produktiivne, töötulemus äärmiselt madal, kui neile suudaksime anda üldise normaalse tootmistaseme ning sissetuleku.

Nüüd peame alati meeles pidama, et tuleb pidevalt ja tungivalts otsida ja luua võimalusi ning teid umbes 300.000 põllumajanduses liiga nõrgalt tööle rakendatud töötaja tootmistaseme ja ühes sellega ka nende sissetulekute tõstmiseks normaalse miinimumi tasemele. See on

kogu meie rahvamajanduse tähtsaim probleem, eriti meie põllumajanduses. Mis võimalused ja teed on selleks olemas? Samuti kui erakorraliste aegade elukallidust arvatakse lihtsalt võivat arstida ainult palkade kõrgendamisega, s. o. lõppude-lõpuks paberraha toodangu suurendamisega ja mitte ainetega ja väärtustega toodangu suurendamisega — nii on ka põllumajanduse alal arvamisi, et siin ravim on väga lihtne: põllumajanduse sissetulekuid tuleb tõsta saadustele kõrge hinnataseme kindlustamisega ning väljaveo osas, kus meie hinda reguleerida ei saa — tarviliste riiklike juuremaksudega.

Asjalikum on mõte tõsta sissetulekuid põllumajanduses intensiivsuse tõstmisega. Kuid intensiivsuse tõstmine käib käsikäes kõrge kutseoskusega ning tehnika abiga. Kuidas saab aga loota ja oodata kõrget kutseoskust ning tehnika kasutamist ühehobuse-krundi omanikult, kellele koguni isade kahehobuse-ader on kättesaamatu tehnika.

Intensiivsuse tõstmine väiketalundites oleks mõeldav ainult erikultuuri leidmisega, mis nõuaks palju primitiivset tööjõudu, näit. aiapidamine. Aiapidamine tasub end aga ainult rohkem linnade, suvituskohtade ja tööstuskeskuste läheduses, kuna see sisemaal ainult kahju-toovaks intensiivsuseks kujuneks.

Intensiivsuse forseering ei too meile alati loodetud ja tarvilist tulemust ja sissetulekute tõusu, eriti mitte seal, kus seda kõige enam on vaja — väiketalundites.

Kõige loomulikum ja tulemusrikkam abi väljapääsuks on sellepärast ainult üks: ühele osale väiketalunditest — nõrgalt tööle rakendatud töötajatele leida tegevust uutaladel, kus nad uusi lisanendeid hakkavad tootma üldise rahvustoodangu suurendamiseks. Sedavõrd kui hõrenev rahvastik võimaldab, võib siis elujõuetuist väiketalundist moodustada elujõulisi kesktalusid, kus igale töötajale oleks kindlustatud vähimalt meie praegusegi ekstensiivse põllumajanduse normaalne tööpinge ning sissetulek.

Selle arengusuuna vastu vaieldakse palgaliste maatöölise puuduse nimel:

põllumajanduselt ei tohtivat enam võtta ära töökäsi. See vaidlus on ekslikul alusel. Esiteks ei lähe ükski väiketalundi peremees teisele sulaseks, kuigi ta vahel võiks saada veidi suuremat sissetulekut. Teiseks on suuremate talundite põllutööliste küsimusel rahvamajanduslikult palju väiksem tähtsus: 300.000 puudulikult töösse rakendatud töötaja täie pingega ja täie sissetulekuga töölerakendamine kaalub kaugelt üles ka sulaste puuduse kahjud, kuigi nende puuduse tagajärjel mõni põld võiks jääda üles harimata, millist võimalust ma aga ka ei usugi!

Selles suunas on märkimisväärsed tulemused võimalikud: tuletame ainult meelde, et võrreldes enne majanduskriisi olnud majandusliku kõrgseisuga 1929. a. tööstus on suutnud uusi töövõimalusi anda 23,5 tuhandele töötajale. Seda oleme saavutanud suuremas osas viimase viie aasta jooksul.

Maareform andis töövõimalusi umbes 50.000 perekonnale. 23.500 uut töövõimalust sellega võrreldes on küllatki tähelepanav saavutus säärase lühikese aja kestel. Kõikide tööjõudude mobiliseerimine, kõikide töötajate töölerakendamine esialgu vähemalt praeguse normaalse tööpinge ja töötulemustega — see peab olema meie esimene, tähtsam siht ning põhimõte võitluses rahva üldise elatustaseme parandamise eest.

Paralleelselt tootmisaparaadi ümberkorraldamisega ja uute töövõimaluste juurdeloomisega ei tohi jätta sööti igapäevast pisivõitlust samas suunas — tööintensiveerimise ja ratsionaliseerimisega töövõimajakuse tõstmist.

Kuigi üksikutes käitistes üksikutel aladel rahuldavaid momente ilmneb, on meie üldine töövõimajakus äärmiselt loid ning madal. Osalt on see tingitud puudulikest töövahendest, kuid tihti ka organiseerimise puudulikkusest, lohakusest ning ka saamatusest. See asjaolu iseenesest on kurb, kuid praegusel erakorralisel ajal ka teataval määral lohutuseks.

Kas on lugu põllumajanduses parem? Raudsepa „Vedelvorst“ on loomulikult liialdus, kuid küllalt on siiski kasvõi sääraseid oksjonijuhtumeid, kus paratamatult tahaks hüüda: ometi viimaks kaob teiste hulgast see saamatu maa narrija ning teistele halva eeskuju näitaja ja annab maa teisele, kes oskab ja pingutab, tahab ning suudab! Nimetage minule aga selle põllutöökoja tegelase nimi, kes seda julgeks ütelda, kuigi ta seda vahel tunneks ja ütelda tahaks?

Meie ei saa edasi, kui edasi ehitame väärdemokraatialle, suudmööda kõnelemisele, kondimurdmise kurtmisele. Meie saame edasi ainult kogu oma idealismi reservide mobilisatsiooniga, vabatahtliku kohustuste võtmisega kõnelda tõtt oma parema arusaamise kohaselt, korraldada, virgutada ja pingutada neid, kes kipuvad maha jääma.

Ka meil tuleb oma rahva saatuse ees kord anda vastust, milleks vajame meie oma rahva kõrgemat elatustaset?! Võideldes rohkemate majandushüvede eest peame ühtlasi alati meeles pidama, milleks neid kasutada kavatsime. See siht ei ole aga mitte majanduslik mugavus,

Kaks teost ei tohi puududa ühelgi väliseestlasel:

„Dälis-Eesti tegelased“

Hind \$ 1.—

„Organiseeritud Dälis-Eesti, album II“

Hind \$ —.50

Väljaandja
Dälis-Eesti Ühing.

vaid sügav sinetav inimkonna ühine kultuurimeri. Elatustase on vaid ojale ja jõeale süngiks, mis kord soodustab, kord takistab edasivoolu. Takistused ei suuda aga pidurdada elujõulise jõe voolu, vaid sunnivad kõikide jõudude akumulatsioonile, mis lõpuks murrab vaba tee ka läbi kaljude.

*

Valitsuse vastava määrusega, mis jõustus mai lõpus, keelati Eestist kapitalide väljavedu välismaalastele lõplikult. See nn. „kapitalide Eesti rahvamajandusele kindlustamise ja nende väljaveo tõkestamise määrus“ muu seas näeb ette, et kõik välismaalaste summad Eesti pankades peetakse eriarvetena, ja kõikidest muudatustest, mis määruses pole ette nähtud, tuleb pankadel viivitamata teatada majandusministeeriumile. Määrusega ka hulk ettevõteteid arvati välja välismaalaste mõiste alt.

*

4. juunil jõudis Tallinna Taani kaubandusdelagatsioon, kes esitas oma ettepanekud kaubavahetuse elustamiseks Taani uues olukorras. Läbirääkimised Eesti välisministeeriumiga kestsid mõne päeva.

*

7. juunil vabariigi president K. Päts võttis vastu kaks uut, Eestisse määratud saadikut — Ungari saadiku Louis Kuhl de Borsoshati ja Briti saadiku W. H. Gallienne'i, kes temale esitasid oma volitused. W. H. Gallienne'i määramine saadikuks oli esmakordne selles mõttes, et iseseisvalt Eestis Britil varem saadikut ei olnud, vaid selleks oli Riias asuv saadik, kõigi kolme Balti riigi kohta. W. H. Gallienne oli senini Briti asjadeajajaks Tallinnas.

28. mail avati Moskvas Moodsa Läänekunsti muuseumis Eesti ja Läti raamatunäitus. Avamisel viibisid kõik Eesti saatkonna liikmed eesotsas saadik Reiga, kui ka Läti saatkonna liikmed eesotsas saadik Kocinsiga. Peale selle viibisid näituse avamisel Leedu asjadeajaja, Eesti ja Läti avaliku elu tegelaste delegatsioonid,

N. Liidu kirjanikke, ajakirjanikke ja teadlasi, väliskomissariaadi kõrgemaid ametnikke, Suur-Vene hariduskomissariaadi esindajad ja teised.

Näituse Eesti osas on välja pandud üle tuhande raamatu igalt alalt. Näitus sai N. Vene publiku, kirjandusringide, kui ka Moskvas elavate eestlaste poolt sooja vastuvõtu osaliseks.

*

2. juunil sai eesti kunstimuusika saja-aastaseks. 1840. a. millal asutati Põltsamaal esimene püsivõimeline eesti laulukoor, loetakse sündinuks ka eesti muusikakunst. Selle koori asutamisest saadik on veerenud palju päevi ja aastaid minevikku, päev-päevalt ja aasta-aastalt on tehtud muusikapõllul tööd, otsitud uusi vorme ja tõekspidamisi. On jõutud möödunud aegade muusikamaailmast kaasaegse rahvusliku heliloominguni, mis on tunnustatud samuti lähemate ning kaugemate naabrite juures.

Pealinna ja Põhja-Eesti muusikahooaja lõppakordina toimus 2. juunil Tallinna kooride ja orkestrite vabaõhukontsert, millest võttis osa koos kuulajatega umbkaudu 6000 inimest ja mis kujunes omaette väikeseks laulupeoks. Lauljaid-mängijaid oli ligemalt 50 koori. Nädal hiljem lõpetas oma muusikahooaja ka Lõuna-Eesti Tartumaa kolmanda laulupeoga.

Pärast neid kaht sündmust läksid lauljad-mängijad, kogu muusikarahvas veetma suvist puhkeajaga. Kodumaa loodus, metsade, jõgede, järvede ja valmi-vate viljaväljade ilu kutsus neid oma rüppe. Talvises töös armsaks saanud viisid kanduvad suvepäevil üle haljaste nurmede. Rõõmsad lauluhelid panevad hetkeks unustama sõjakoledusi ja miljonite inimeste häda ning viletsust, mis on — tänu Loojale — jäänud välja-poolle meie väikese kodumaa piire.

*

Seoses külmakahjudega kodumaa aedades läinud talvel põllutöoministeerium on selgitamas nende ulatust ja koostab kava aianduse taastamiseks. Tuleb tänavu ja mõnel järgnevalgi aastal veelgi laiendada köö-

giviljade kasvatamist, samuti hoolitseda marjapõõsaste ja külmast väherikutud viljapuude eest.

Majandusministri korraldusel anti igale kodanikule juunikuul jooksul ka kolm kilo lisasuhkrut keediste valmistamiseks. Selleks loodetakse lisannormide andmist suvel korrata, kui tagavarad seda võimaldavad.

*

Tallinnas asutati ühing „Epre“, mille ülesandeks on Eesti patentide realiseerimine ja ekspluateerimine ning leidurite igakülgne abistamine võimalikkuse piirides.

See on esimene sellesarnane ettevõtte Eestis, sest seni on sel alal töötanud ainult üksikisikuid-patendiagente, kellest nüüd pealegi mitmed kui muulased ümberasumise korras on siirdunud võõrsile. Eestis oli neil tööd, sest iga 300 kodaniku kohta tuleb üks leidur, mis-sugune protsent võrreldes teiste riikide kodanike ja leidurite üldarvuga polegi väike. Selle poolest seisab Eesti, nii uskumatuna kui see ehk kõlabki, peagu ühel tasemel Saksamaaga, kuna esikoht patentide rohkuselt (ülemaailmselt kokkuostetud patendiõiguste arvel), kuulub Ameerika Ühendriikidele. Muide, ka Eestist on patente Ameerikasse müüdnud ja nimelt mitmesaja tuhande krooni väärtuses, mistõttu Eesti leiutisi on hakatud ka hindama. Mainigem Eesti lei-dureist Tallinna kodaniku ins. Pappellot (kes kutsuti Saksamaale), Vassardit kui haambriprobleemi parima lahenduse andjat (kutsuti nüüd Ameerikasse), Võrumaa meest Hainast (Antslast) kui päästekrae leiutajat, prov. Lillioja (Ristilt), kes müüs Ameerikasse oma universaalse relvaõli patendi, j. t.

Just viimased aastad näitavad pidevat kasvu leiutiste tegemise alal Eestis, ehkki kõik leidurid pole oma patente võtnud kodumaal. „Epre“-taolise ühingu järele oli tarvidus olemas seda enam, et paljud Eesti patendid ja kaitsetunnistused, milledest nii mõnelgi ei puudu oma väärtus, seisavad tänini täiesti kasutamata. Leidureist enamik ei oma kapitali, katsetamisvõimalusi ega koge-

musi ja teadmisi, kuidas võtta patenti nii kodumaal kui võõrsil ja neid realiseerida üldsuse ja oma huvides.

Kuna Eesti patendiameti juures puudub vastav katsetöökoda, siis tahab „Epre“ edaspidi arendada oma tegevust ka vastava katsetöökoja avamise suunas, kus leiduril oleks võimalus oma ideid teostada asjatundliku abi ja nõuande korras ja kus oleksid käepärast ka laboratooriumid ja mehaanikatööriistad.

*

Registreeritud töötute arv kõigis tööbörsides oli 15. mail s. a. 429, nendest 65 meest ja 364 naist. Aasta tagasi samal ajal oli registreeritud töötute arv 295.

1. maist 1940. a. kuni 15. maini 1940. a. oli tööbörsides registreeritud tööpakkumisi 3021, sama aja jooksul rahuldati tööbörside kaudu 1869 tööjõu nõudmist ning 15. mail 1940. a. oli tööbörsides vabade kohtade arv 1152, nendest 64 nõudmist naistöölise peale ja 1088 nõudmist meestööliste peale, viimastest 859 metsatöödele.

*

18. mail lahkus Tallinnast viimne Saksasse ümberasujate laev „Der Deutsche“, viies kaasa üle 400 mineja. Seega jääb Eestisse nüüd veel vaid umbes 3000 sakslast.

Sakslaste kokkuvõtetel on ümberasutamise aktsioonis Balti riikidest ümber asustatud ümmarguselt 70.000 sakslast, neist 55.000 Lätist ja 15.000 Eestist.

Ümberasunuist on seni mahutatud 51.000 inimest endisele Poola maa-alale Warthe jõe piirkonnas (Reichsgau Wartheland) ja 11.000 inimest Ida-Preisimaa Danzigi piirkonda.

Suuremate varandusobjektide likvideerimiseks viibib veel umbes 1000 balti sakslast Lätis ja Eestis ja ümmarguselt 1500 isikut kaitseväeteenistuses ja erialasel väljaõppel Saksa keskrügis. Need asuvad hiljem oma ülesannete täitmisele Saksa idapiirkonnas.

Ümmarguselt 3500 ümberasunut ei ole enam täie tööjõu juures.

Huvitav on ka ümberasunud baltisakslaste liigitus elukutsete ja tööalade järele. Ümberasumise aktsiooni tulemu-

sena arvestatakse tööstuses ja kaubanduses 3000 uut iseseisvat ettevõtet, missuguseid juhvivad Baltimaalt tulnud sakslased. Käsitöö alal tuleb juurde 1000 uut ettevõtet.

Põllumeestest ümberasujad oma 2300 mitmes suuruses talundiga Warthe piirkonnas ja 280 talundiga Danzigi-Ida-Preisi piirkonnas moodustavad tähtsa asunduspoliitilise teguri tagasivõidetud piirkondade saksastamiseks.

Muudelt kutsealadelt andis Balti sakslus 45 teadlast, 340 arhitekti, 356 arsti, 256 juristi, 358 rohuteadlast ja ümmarguselt 1000 metsaametnikku, kes suuremalt osalt oma kutsealal juba on tööle rakendatud, kuna vähem osa ümberasunuist lähemal ajal pannakse oma erialalisele tööle.

Suur osa ümberasunuteist-palgateenijatest on peamiselt ärielus ja ametnikena ülalpidamist leidnud.

*

Tuberkuloosi vastu võitlemise sihtasutus pidas Tartus oma 15. aastapeakoosoleku, kus aruannetest selgus, et üle riigi viimase 15 a. vältel on koostatud ja levitatud tiisikuse vastu võitlemise propagandabrošüüre kokku 180.000 eksemplari. Tiisikusenõuandlaid (arvult 12) on selle aja vältel kasutanud 123.997 isikut, kelledest oli linnast pärit 60.868. Visiite nõuandlaise on tehtud 294.265, kuna nõuandla arstid on teinud haigete juurde koju 100.326 visiiti. Röntgeni-läbivalgustusi on tehtud 45.968.

Sihtasutuse valdusse kuulub praegu 4 tuberkuloosiravi asutust, nendest 2 sanatooriumi ja 2 ravilat. 1925. aastal oli raviasutustes voodite arv 50, praegu aga 211, kuna kogusummas on üleriigiliselt voodeid tuberkuloosihaigete jaoks 599. Nendes raviasutustes on viibinud 15. aasta jooksul 5501 inimest, kelledest on lahkunud tervenemult ja paranemult 3816, paranemata 1389 ja surnult 296. Raviasutustes viibinute ravipäevade arv ulatub üle poole miljoni.

Valgelillepäeva korjandused on andnud selle aja jooksul sissetulekuid 273.169 krooni. Kulusid on 15 aasta kes-

tes tuberkuloosi vastu võitlemisel olnud üldse 4,6 miljonit krooni.

Järgnevalt kiideti heaks sihtasutuse 1941.-42. a. eelarve, mis on tasakaalus 644.080 krooniga.

*

Valgas, 2. juunil peetud maanoorte päevast oli tulnud murruna inimesi osa võtma maalt ja linnast. Samuti viibisid kohal mõnisada eestlast Lätist, kuna õhtupoolikul Valgas toimus Lätis elavate eestlaste kongress. Aukülalisena siseminister A. Jürima pidas päevakohase kõne, milles rõhutas, et praegusel tõsisel ajal kõikide eestlaste mõtted olgu suunatud tööle, kusjuures aeg ühtlasi nõuab hoidumist mõtlemislohakusest ja lobisevast tegelemisest maailmapoliitikaga. Kaaskodanike kohus on kuulujuttude levitajaid korrale kutsuda, mitte ootama jäädes, kuni riigivõim seda teeb.

*

Tartu maalaulu pidu, mis peeti 8. ja 9. juunil Tartu Tamme-väljakul 3000 laulja ja mängija osavõtul, õnnestus kõigiti hästi. Vihm ja tuul, mis lauljaid tikkusid kimbutama, ei suutnud rikkuda tuhandete laulupeolaste tuju. Aukülalistena viibisid Tartu laulupeol ka peaminister prof. J. Uluots, põllutöeminister A. Tupits ja välisminister prof. A. Piip.

*

Tartu ülikooli arstiteaduskonna koosolekul valiti farmakognosia õppetoolile professoriks dr. pharm. Alma Tomingas. Tartu ülikooli ajaloos on see esmakordne juhtum, kus naine valitakse professoriks. Kandidaate nimetatud kohale oli kolm.

*

Eesti postiteenijate häälekandja „Postisarv“ tõi huvitavaid andmeid selle kohta, kui palju üks võiteine rahvas kirjutab kirju ja tarvitab telefoni. Kõige vähem kirjutab hiinlane — 2 kirja aastas; talle lähedal seisab India kodanik, kes saadab aastas 3 kirja. Kollasesse rassi kuuluvaid seisavad esikohal jaapanlased 52 kirjaga.

Eurooplasist rahuldub venelane ainult 10 kirjaga, kuna hispaanlane on kaks korda viljakam, saates 20 kirja. Norralane kirjutab 62, taanlane 81 ja rootslane 99 kirja. Saja piirile läheneb ka itaallane, kuna sakslane selle parajasti saavutab. Ainult 5 maad ületavad selle piiri. Need on: Holland — 137 kirja, Prantsusmaa — 145 kirja, Belgia — 171 kirja, Inglismaa — 175 kirja, ja lõpuks evib maailmarekordi Šveits 177 kirjaga aastas. Viimaseil aastail omas sel alal maailmarekordi Inglismaa.

Eestis aga langes 1938.-39. a. ühele elanikule 42 kirja, kaasa arvatud välismaalt tulnud kirjad. Linnade kirjajaheutus on rohkem kui 10 korda suurem maaelanike omast. Iga linnaelaniku lihtkirjade arv oli 113, kuna maaelanik leppis vaid 10 kirjaga. Linnadest omab esikoha Tallinn 185 kirjaga. Tartu ja Kuressaare seisavad kõrvuti 92 kirjaga, neile seltsib Paide — 91 kirjaga. Järgnevad Antsla (87), Keila (85), Võru (80), Haapsalu (80), Rakvere (72), Jõhvi (70) j. t. Maakondadest on kirjutamises esikohal Viru 15 kirjaga ja viimasel Petseri 4 kirjaga elaniku kohta aastas. Need andmed suurtes joontes ei ole vastolus sellega, mida kõneleb meile meie hariduse- ja kultuurielu areng.

Telefonikõnede rohkuse alal sammub esikohal taanlane — 192 kõnet aastas. Talle järgnevad skandinaavlased — iga rootslane telefoneerib 175 ja norralane 105 korda aastas. Šveitsi kodanik kõneleb 72, inglase 48, sakslane 42 ja prantslane 24 korda aastas. Viimasele kohale jääb Euroopas Rumeenia, kus igale elanikule langeb 3 kõnet aastas.

Ja Eesti kodanikule on aasta keskmiseks 30 kõnelust, sellest 26 kohalikku ja ainult 4 kaugekõnet. Rekordi hoiab kindlasti enese käes Tallinn 148 kõnega. Järgnevad linnad: Võru (75), Jõhvi (61), Tartu (60), Paide (59), Rakvere (58),

Eiva (57), Petseri (56), Kuressaare (56), Viljandi (51) j. t.

Maaelanik kasutab telefoni veel õige harva. Esikohal on järvalane, kes kõneleb 6—7 korda aastas. Talle järgnevad virulane ja harjulane (5). Viimasel kohal seisab siingi petserlane 2 kõnega. Kuid üllatuslikult meie jõukad ja uhked mulgid ei hooli väga palju telefonist, sest neile piisab 2,5 kõnelusest aastas, olgugi et Viljandimaal on telefone 3 korda tihedamini kui Petserimaal. Keskmiselt kõneleb maaelanik ainult 4 kõnet, linnlane aga 87 korda aastas. Iga 100 elaniku kohta oli 1938.-39. a. 2,5 telefoni, linnades 5,4 ja maal 1,2.

*

29. mail kergejõustikuvõistlustel Pärnus kohalik sportlane O. Linnaste püstitas kaks uut Eesti rekordit, — vasaraheitel 53,90 m ja raskusheitel 19,22 m.

*

28. mail pühitses oma 50. sünnipäeva konsistooriumi assessor, Tallinna abipraost ja õhtukoguduse „Emmaus“ õpetaja P. V. Kuusik.

Juubilar sündis 28. mail 1890. a. majaomaniku pojana Tartus, lõpetas 1915. a. Tartu ülikooli usuteaduskonna. 1917. a. kevadel valiti P. Kuusik Maarja-Magdaleena koguduse õpetajaks, kuna 1922.—1927. a. oli Türi koguduse ja 1927.—1931. a. Tallinna Pauluse koguduse õpetajaks. Pärast seda töötas ta Tallinna praostkonna vikaarõpetajana ja alates 1934. a. õhtukoguduse „Emmaus“ organiseerijana ning õpetajana.

Hingekarjase ameti kõrval on juubilar võtnud osa ka konsistooriumi tööst, olles praegu vaimulikuku assessoriks. Samuti on ta kauemat aega Tallinna koolides töötanud usuõpetajana ning Tallinna skautide ning gaidide maleva vaimulikuna. P. Kuusik toimib ka konsistooriumi esindajana Välis-Eesti Ühingu.

Aluksne eesti algkool 1939/40. õppeaastal.

Keskel vasakult istuvad õpetaja pr. Marta Bike, end. koolijuhataja Karl Veber ja praegune koolijuhataja pr. Trmgard Tiro.

Organiseeritud Välis-Eesti.

Esimene eesti palvela Austraalias.

Thirlmere'i baptistid oma katuse all.

Thirlmere'i Eesti Baptistide Kogudus avas pidulikult esimesel ülestõusmispühäl esimese eesti palvela Austraalias.

Palvela on ehitatud väljast- ja seestpool fiiberplaatidest, mis ei põle, ei mädane ja mida sipelgad ei söö. Suurus on 28×20 jalga ja palvela mahutab kuni 150 inimest. Ehitus on metsa sees, aga teevarude vahekoahas, kuhu kergergi juurde pääseb. Ehituse ilus stiil ei tee häbi eesti farmeritele. Palvela oli seest dekooreeritud palmipuukoste ja õitsvate lilledega. Avapidule oli Sydneyst sõitnud palju suguvendi ja -õdesid ning ruumipuudusel pidid paljud lep-pima kohaga õues ukse ees või akende all.

Avakõne pidas koguduse vanem A. Pilt. Siis järgnesid A. Nordeni ja A. Kreutzbergi kõned. Mängis keelpilliorkester hr. Penderi juhatusel. Soololauludega esinesid hr. Haavamaa ja prl. Ellen Kukk. Jumala ilmumist eneses tunnistasid Elmar Pilt ja Kalju Norden. Deklameeris prl. Norden. Ei või jätta nimetamata pr. Peipmanni ilusat laot. Viimase kõnega esines hr. Pau ja lõpp-

palve pidas hr. Proos. Palve ei olnud veel lõppenud, kui ilmus kiriku ette veoauto ja selle juht E. Alp teatas, et A. Pilti metsas on tuli lahti. Mehed viskasid kuued maha, hüppasid autole ja kiires korras rutati tulikahju kohale.

Suurem jagu kirikulisi ruttas kaitsma A. Pilti kanamaju, mis olid metsa ääres, ja üksmeelne kibe töö andis ka tulemusi, sest kahe tunniga oli tulehädadoht möödunud. Ära põles umbes viis aakrit põlist metsa.

Linlased jäid saadud muljega väga rahule, sest enne kuulasid nad palvelas parimaid kõnemehi ja peale selle nägid nad põlise metsa põlemist, mida linnas iialgi ei näe, vahest ainult kinolinal. Seda enam, et tuli kustutamisest isiklikult aktiivselt osa võtta — kas puude mahalaskmisega, liivapildumisega või jälle käsipritsiga veepumpamisega, et tuli üle tee ei läheks. Iga mees oli siin kangelane ja püüdis näidata, mis ta võis. Et tänavune suvi on meie osariigis kuivem, kui seda 64 aasta jooksul on nähtud, ja kuude viisi palavus 100 ja enam kraadi F. järgi, siis on põlises metsas kuni 20% igivanu eukalüpte ära kuivanud ja nende õlised lehed põlevad, nagu oleks nad bensiiniga immutatud. Veel hilisõhtul vaatlesid linlased

metsa, kuidas suured metsahiiglased maha lan-
gesid, visates lalali tuhandeid sädemeid, nagu
mõnest suurest tulevärgist.

Peale palvela avamise oli ette nähtud ühine
teelaud kiriku juures eukalüptuste all (suurim
eukalüptus on Queenlandi osariigis, 420 jalga
kõrge ja ümbermõõt 54 jalga), aga sinna saadi
koguneda alles õhtul, kui tuleoht juba möödas
oli, ja siiski mitte kõik.

Järgmisel päeval oli luterlaste jumalateenis-
tus vennaste Piltide farmis ja Sydneyst oli jut-
lustama sõitnud Austraalia ev. luteri koguduste
president õpetaja Stoltz ühes Jaani kogu-
duse õpetaja hr. K. Giloviga. Ka luterla-
sed näitasid oma ühistunnet ja olid ilmunud ko-
hale viimse inimeseni, nii vanad kui noored, ja
president Stoltz oma kõnes mainis, et tema ei
ole näinud Sydneys niipalju noori korraga ki-
rikus, kui praegu on Thirlmere'is. Ta pi-
das väga mõjuva ingliskeelse jutluse teemal:
Mina olen ülestõusmine ja elu.

Peale teenistust oli koguduse üldkoosolek.
kus harutati küsimust, kuhu panna see raha-
summa, mis Thirlmere'i rahvas on korjanud ki-
riku heaks? Seekord mingisugusele otsusele ei
jõutud, sest Thirlmere'i rahvas arvab, et kaks
kirikut eestlastele on ikkagi palju, aga ka ühe
katuse alla kõik ei sobi. Hr. Stoltz soovitas
ikkagi kirik ehitada ja lubas seks ka Austraalia
Sinodi abi.

Kahest usulahust hoolimata elavad Thirl-
mere'i eestlased omavahel väga sõbralikult ja
suurendavad oma kanakarju, mille arvu võib
tänavu lugeda 60-le tuhandele. **Ats.**

Eesti kirikuolud Austraalias.

Nagu meile Sydneyst kirjutatakse, on kohali-
kul eesti Jaani kogudusel praegu väljavaateid
õpetaja vahetamiseks ja uue õpetaja leidmiseks
senise õpetaja Gielow'i asemele.

Sydneys avaldatakse soovi, et Jaani koguduses
pandaks ametisse eesti õpetaja, sest lood on are-
nenud juba niikaugele, et kuigi eesti kooli asu-
tamiseks Sydneys juba kuni 80 last on koos,
kooli enne Eesti Maja valmimist käima ei saa,
kuna selleks eesti koguduse ruumide ajutinegi
kasutamine, vastolude tõttu õp. Gielow'iga, eba-
õnnestus.

Kakssada eestlast ja lätlast koos Torontos.

**Hästiõnnestunud ühiskontsert Metropolitaan-
kirikus.**

Toronto Council of Friendship'i korraldusel
peeti tema seniseid suurimaid üritüsi, kohalise
eestlaste ja lätlaste ühiskontsert 24. aprillil To-
ronto Metropolitan United kiriku ruumes. Nagu
meile saadetud Toronto ajalehtedest nähtub, õn-
nestus kontsert ülihästi. Lehtede teatel kont-
serdi kava oli maitsekalt koostatud ja läbi vii-

dud, ning kuulajaist oli 200 inimest mahutav
saal tulvil.

Kontserdil viibis ka kohalik Läti konsul R. N.
Bryce, peokõnelejaks oli Riias sündinud ja
Tartus osava kõnelejana tuntud mrs. J. F. Da-
vidson, eestlanna dr. Ella Kuitunen esi-
tas valguspilte Eestist, kohalik läti koor rahva-
riietes laulis läti laule, ja tegeliku peokorralda-
jana toimis proua Hella Putnik. Eesti soolo-
lauludega esines kontserdil kanadalanna Eileen
Buckle.

Emadepäeva pühitsemine Harbiinis.

Välis-Eesti Ühingult saadud kava järgi pühit-
seti nelipühil, 12. mail, Harbiinis emadepäeva.
See algas piduliku jumalateenistusega ev. luteri-
usu kirikus, mis oli ilustatud lillede ja ilupuu-
dega. Liturgilise osa teenistusest pidas läti kiri-
kuõpetaja J. Drisul vene keeles, kuid jutluse
eesti keeles, „Ema kutse sealtpoolt kaldalt“.
koostatud õp. P. Kuusik'ult Tallinnas, luges ette
R. J. Ramma. Kontsertosas esinesid organist
A. Irbit oreil variatsioonidega viisil „Ema
süda“ ning viulikunstnik hr. Kalivoda.
Kena kevadine ilm oli kirikusse meelitanud
peagu kõik Harbiini eestlased, eesotsas konsul
A. Lõhmusega. Jumalateenistusel viibisid ka
Läti konsul ja Leedu konsuli k-t.

Kella viieks olid Eesti koloonia liikmed palu-
tud konsul Lõhmuse juurde külla, kus kogu
tähelepanu oli pööratud emadele. Külalisi kos-
titati krüšoni ja teega. Emadele jagati lilli. Nen-
dele oli pühendatud lühike austusaktus, mis
koosnes viieaastase konsulipoja deklamatsioo-
niga, prl. Z. Torri klaveriettekandest ning lühi-
kõnedest kirikuõpet. Drisul'ilt ja Harbiinist läbi-
sõitvalt Austraalia eestlaselt hr. M. Laagus'elt.

Olgugi, et emadepäeva Harbiinis esmakordselt
pühitseti, oli siiski huvi selle vastu suur ja osa-
võtt elav — kirikus oli ligi 100 ja konsulit kü-
lastas 63 inimest, nende seas naaberriikide ko-
looniaste esindajad ja Harbiini üksikud soome
hõimud. **R. R.**

Tagasisaade Kaunase Eesti Seltsi 1939. aasta tegevusele.

Kaunase Eesti Seltsi tegevus 1939. a. oli elav
ja aktiivne. Sellest hoolimata, et seltsi liikmes-
konnast on eriti viimaseil aastail lahkunud väga
palju aktiivseid liikmeid surma ja Leedust ära-
sõidu tõttu, on selts suutnud siiski teostada
mitmesuguseid üritüsi, mis senini kõik on eran-
ditult hästi õnnestunud. Seltsipere on jäänud
küll arvuliselt väikeseks, kuid see ei ole seltsi
tegevusele mõjunud pidurdavalt. Eriti märki-
misväärne oli seltsiliikmete suur huvi ja kaas-
töö kõigi seltsi juhatuse poolt tegevusaja jook-
sul korraldatud ürituste puhul. 1939. a. korral-
dati üks peakoosolek ja üks erakorraline koos-
olek. Juhatuse koosolekuid peeti 9. Pidulikest
koosviibimistest oleks mainida: 5. jaan korral-
datud jõulupuu seltsiliikmeile ja nende pere-

Emadepäeva pühitsemine Harbiinis, 12. mail 1940.

Emad istuvad (vasakult): Karbovski, Vöhrmann, Kabalkin, Lõhmus, Vöhrmann, Antsov, Rautmann, Kunila. Seisavad: Ramma, Torri, Karbovski, Karb, Berežetski, Christiansen, Redlich, Novicas, Saul, Rogenhagen. Meespidulised (vasakult): konsul A. Lõhmus, Leedu konsulaadi sekr. V. Novicas, Läti konsulaadi sekr. O. Schenfeld, õp. J. Drisul, R. J. Ramma, Leedu seltsi esimees V. Jankevitch ja Läti konsul P. Mežaks.

konnaliikmeile. Osavõtt sellest oli väga elav. 23. veebr. korraldas E. V. saadik Jaan Lattik piduliku vastuvõtu eesti kolooniale, millest osavõtt tänava ületas kõik eelmise aasta omad. 25. novembril, Välis-Eesti päeva puhul, korraldas saadik Leedus elavatele eestlastele kellaviie-tee, millest samuti oli rohkearvuline osavõtt. Saadik pidas koosolijaile sütitava kõne. Sellele järgnes seltsi esimehe sõnavõtt. Öhtul saadeti kokkutulnud eestlaste poolt tervitustelegramm Vabariigi Presidendile.

Peale eelmainitud pidulike koosviibimiste võiks veel mainida juhatuse poolt seltsiliikmeile korraldatud ühist väljasõitu Kaunase lähemasse ümbrusse Kulautovasse. Väljasõit leidis aset 4. juunil 1939. a. Vihmasest ilmast hoolimata tõusis osavõtjate arv 14-le. Väljasõidukohas oli korraldatud ühine lõuna. Peale lõunasööki vedeti aeg jalutamise ja seltskondlike mängude tähe all. Nimetamist väärib veel juhatuse poolt seltsiliikmeile kooskäimise organiseerimine Konrado kohvikus.

1939. a. võeti vastu uusi liikmeid 2. Seltsi juhatusse kuuluvad: esimees Ernst Kirsch, abiesimees Erich Lipsok, sekretär prl. Liina Sepp ja lackur pr. Hilda Bugaila.

Aluksne eesti algkool läks suvepuhkusele.

Aluksne eesti algkool asutati 1906. aastal ning ta oli kõige elujulisem 1926/27. õppeaastast kuni 1931. aastani, mil õpilaste arv kõikus saja ümber ja koolis töötas 5 õpetajat. Siit peale algab langus, mis on eriti tugevnenud viimase paari aasta jooksul, kus õpilaste arv 50-lt on langenud 35 peale, mis tuleb kirjutada peaauglikult küll nõrga rahvustunde arvele, sest vanemad on saanud kõik, mida nad soovisid — avaramad ruumid ja noore meesjuhataja, alates 1936. õppeaastast.

Praegu töötab kool kolme õppejõuga. Koolijuhatajaks on pr. Irmgard Tiro, õpetajateks pr. Marta Bike ja prl. Valentine Tiivel.

Praegu on päevakorrs kooli peremeeste vahetus, millises küsimuses on peetud juba läbirääkimisi. Järgmisel õppeaastal läheks kool Aluksne linna valdusse, sest Aluksne vald on üle koormatud võlgadega ega suuda kooli eest korralikult hoolitseda. Kooli ülevõtmine toimuks suvekuudel.

Kooli tegelik ülalpidaja on riik, kes annab Ls. 3.500.— toetust ja tasub õpetajate palgad

ning ümberkaudsed omavalitsused, kes maksavad nende piiridest tulevate laste pealt Ls. 20.—lapselt.

11. mail lõppes õppetöö esimeses 4. klassis. 23. mail V klassis ja 2. juunil VI klassis. 11. mail toimus aktus koolis, millest võtsid osa lapsed ja lastevanemad. Aktusekõne pidas koolijuhataja pr. I. Tiro, kes andis üle iga klassi kahele parimale õpilasele raamatud mälestuseks. Parimateks osutusid järgmised õpilased: I klassis: Dsidra Volstein, Livia Vikk; II kl.: Leo Tiro ja Kalju Tiro; III kl.: Olev Tõugjas ja Linda Meri; VI kl.: Meta Tiro (parim õpilane koolis) ja Meta Pilt. VI klassi lõpetas tänavu ainult kaks õpilast — Viola Saar ja Magda Kangro. Eelkoolis aga, kus õppetöö algas 17. mail, õpib 11 last, kes sügisel kõik tulevad kooli. Sellega kasvab jälle kooliõpilaste arv Aluksne eesti algkoolis.

Läti eestlaste päev Eesti Valgas.

Annetati lipud Ape ja Liepna haridusseltsidele.

Lõuna-Eesti kultuurühingu korraldusel toimus k. a. 2. juunil „Säde“ saalis Valgas Läti eestlaste päev. Saal kogunes välis- ja kodumaa eestlasi tulvil täis. Aktus algas koraali laulmisega. Vaimuliku talituse pidas Riia õpetaja O. Pello, kes ka õnnistas uued lipud. Siis järgnes avamäng K. L. Valga mlvk. orkestrilt, juhatas hr. P. Toime. Avasõna ütles L. E. Kultuurühingu esimees V. VeIner, kes ka lipud andis üle Ape ja Liepna haridusseltsidele, soovides, et need lipud ühendaks kõiki sealseid eestlasi ühisesse perre. Järgnes pikem sütitav kõne piirimaade sekretärit V. Viksilt, kes tõi ka tervitusi. Peale kõne Aluksne Eesti Haridusseltsi segakoor L. Ismaeli juhatusel laulis koorilaule. Koorijuhile, kes esimest korda esines Eestis oma kooriga, anti kodumaa tütre poolt lilli. Koorijuht, saades kodumaa lilli, oli väga liigutatud, senini ta oli lilli vastu võtnud ainult lätlastelt. Tervitusi tõi Välis-Eesti keskorganisaatsioonilt Välis-Eesti Ühingu sekretär B. Tiido, kes soovadesiirade sõnadega tervitas välismaal elavaid suguvendi ja -õdesid. Aluksne E. H-seltsi nimel tervitas pr. I. Tiro, Liepna seltsi nimel N. Tsetser, kes soovis, et väliseestlased uute lippude all leegitsevalt põleksid oma rahvusele; Riia Eesti Haridus- ja Abiandmisseltsi nimel tervitas esimees J. Verendel, Ipike eestlaste nimel J. Jürisson. Siis võttis sõna Välis-Eesti tegelane ja Eesti konsul Läti Valgas E. Tiro, kes soovis, et väliseestlased ei unustaks iialgi oma kodumaad — Eestit, et nad võõrsil elaksid kaasa oma kodumaa rõõmudele ja muredele. Lõppsõna ütles L.-E. Kultuurühingu sekretär O. Kajari. Peale aktuse osa, ligi 200 väliseestlast, sõitis ekskursiooniga P.-Eestisse, kuna teine osa sõitis jälle tagasi võõrsile oma kodudesse, unustamata kaunid mälestused kodumaalt. Loodame, et see rahvastundetu luke, mis taas lõileegitsema paljude väliseestlaste hinges, ei kustu enam iialgi!

A. Koikam.

Läti eestlaste ekskursioon P.-Eestisse.

Valgas 2. juunil s. a. üheaegselt Valgamaa noortepäevaga peetud Läti eestlaste päevale, millest võttis osa üle 300 suguvenna-õe sõbraliikust Lätist, järgnes neile, vana kodumaa tundmaõppimiseks, ekskursioon, mis oli suunatud Eesti tööstusrajooni, põlevkivitööstusse ja looduslikult ilusasse põhjarannikusse ühes vabariigi presidendi suveresidentsi Oru lossi, ajaloolise Narva linna ja Eesti suurima kuurordi Narva-Jõesuu külastamisega.

Ekskursioonist võttis osa 165 Läti eestlast Aluksnest, Riias, Vana-Laitsnast, Hopast, Heinastest, Ipikest, Omulist, Zvastavist, Liepnast ja Valga ümbruskonnast. Raudteevalitsuse lähel vastutulekul oli ekskursantide tarvitada antud kuus 3. kl vagunit, mis jäid nende kasutada kuni matka lõpuni. Vagunites toimus ka ööbimine, välja arvatud Toilas, kus ööbiti kahes turistide koduna registreeritud talus, suvilas.

Esimene peatus toimus Kohtla-Järve põlevkivitööstuses 3. juunil, kus vastavate eri juhtide saatel tutvuti allmaakaevandustega, õli- ja vabrikutega ja kauni Ontika rannaga, milleks kaevanduse direktiooni poolt ekskursantide veoks oli rakendatud nägus omnibus. Kõigest nähtust oldi väga üllatunud.

Järgmisel päeval, 4. juunil peatuti Toilas. Siin vaadeldi Oru lossi ja selle kaunist ümbrust, mis võlus kõiki oma ilu, korra ning puhtusega, kuna kõik ettevalmistused hr. presidendi vastuvõtuks olid tehtud ja lossi komandandi sõnade järgi pidi vabariigi esimene kodanik saabuma Orule juba eeloleval laupäeval. Hiljem külastati tütarlaste kodunduskooli, mis on Eestis jälle üks eeskujulikumaid. Mõned ekskursioonist osavõtjad avaldasid soovi kooli astumiseks, millele ka koolijuhataja lubas lahkesti vastu tulla.

Orult siirdus ekskursioon Narva. Jaamas olid vastas Ida-Eesti Kultuurühingu juhtivad tegelased. Vaadati linna, külastati muuseumi, käidi kalevivabrikus, Hermanni kindluses ja pärast lõunat Jõesuus. Raekoja külastamisel ütles tervitussõnu linnapea Hansing, kuna ekskursioonijuhid kirjutasid nimes „kuldraamatusse“. Narva linnavalitsuse ja Ida-Eesti Kultuurühingu poolt anti lõunasöök „Harmonii“ seltsimajas. Lõunasöögil viibis ka linnapea Hansing. Siin peeti ka tervituskõnesid ja lauldi rahvuslikke laule. Sõna võtsid Ida-Eesti Kultuurühingu esimees koolide insp. hr. Keppi, piirimaade sekretär hr. V. Viks, ekskursantidest hr. Umallas ja pr. Rembesch ning lõpuks ekskursiooni juhte hr. O. Kajari.

Narvast lahkuti ülevas meeleolus, siirdudes Tartu. Teel Riia ja Ipike eestlased valmistasid meeldiva üllatuse ekskursioonijuhtidele O. Kajari'le ja Ed. Tiro'le annetades neile roose.

Tartus tutvuti linnaga ja külastati ülikooli. Sealts sõideti Valka, kust siirdus iga grupp tagasi oma asukohta.

Kõik ekskursandid olid väga vaimustatud kodumaa ilust ja arengust ning viisid enesega kaasa meeldesööbuvaid mälestusi.

Mitmesugust.

ÜLESKUTSE SUURTEOSE „EESTI“ LÖPPKÖITE „VÄLIS-EESTI“ KOOSTAMISEKS.

Välis-Eesti Ühing koos Eesti Kodu-uurimise Seltsiga kavatses 1941. aastal välja anda praegu ilmuva maakondliku suurteose „Eesti“ viimse köitena kogu Välis-Eesti käsitleva teose. See teos peaks sisaldama võimalikult kõiki andmeid kogu maailma eestlaste kohta.

Teose väljaandmiseks on eeltööd juba alanud: praegu on käsil ajakirjade „Välis-Eesti“, „Meie Tee“ ja teiste varem välismaal ilmunud eesti ajakirjade ja ajalehtede bibliograferimine ja katalogiseerimine, mille lõpule jõudmisel saadakse katkendiline ülevaade väliseestlaste elust ja organiseerimisloost umbes 1925. aastast alates. Välis-Eesti Ühing ja Eesti Kodu-uurimise Selts kasutavad ning töötavad ümber ka kõiki teisi meil leiduvaid andmeid nii endiste kui ka praeguste Välis-Eesti asunduste kohta.

Kuid on kindel, et nende andmete varal ei saa veel koostada põhjalikku ja mitmekülgset uurimistööd kogu Välis-Eesti kohta, nagu seda on kavatsusel teha ülalmainitud teose näol. Seepärast otsustas Välis-Eesti Ühing saata juurdelisatud küsimuslehe kõikidele teadaolevatele väliseestlastele, paludes neid koguda andmeid oma asukoha maal elavate kaasmaalaste kohta, need kirja panna ja meile lahkesti ära saata.

Üldisi küsimusi oma asukoha maa kohta käsitletagu vaid küsimuste piires, kuna need on vaja tervikliku ülevaate saamiseks, võttes arvesse erimaades valitsevaid olusid. Väliseestlaste kohta käivate küsimuste vastamisel piirdutagu andmete avaldamisega oma lähemas naabruses, asunduses, alavis või linna elavate eestlaste kohta. Sel teel loodame saada rohkem üksikasjalikumaid andmeid, mis tagavad põhjalikuma ülevaate koostamist. Püüdke vastata võimalikult igale küsimusele, sest kõik Teie poolt antud andmed võetakse täiesti konfidentsiaalselt ja saadud küsimuslehed jäävad Välis-Eesti Ühingu arhiivi ning neid ei anta ühelegi kõrvalisele isikule. Vastates küsimusele eestlaste arvu kohta, märkige eestlaste nimed ja võimalikult ka aadressid!

Käesolev ankeet kujuneb ühtlasi esimeseks nn. „rahvaloenduseks „Välis-Eestis“, mille tähtsus peaks olema selge igale töötavale eestlasele. Mida üksikasjalikumad vastused meie saame, seda täielikumaks kujuneb kavatsatud teos. Seepärast püüdkite kirjeldada iga sündmust võimaliku täpsuse ja erapooletusega. Kirjeldamisel ärge piirduge alati ainult oma elukohaga ja seal leiduvate eestlastega, vaid kui Teil on andmeid mujalt, saatke ka need ja lisage andmeile rohkesti fotosid. Soovi

korral saadame fotod ja muud ajaloolise väärtusega või perekonnamälestusega seotud materjalid Teile tagasi.

Teie lahkkel kaasabil saadud materjal kujuneb väärtuslikuks alusvaraks meie tulevastele põlvetele ning Välis-Eesti organiseerimistöö suunanäitajaks. Kuid mitte ükski see, vaid ka kõik õpetlikud ning eeskuju väärivad andmed Teie asukoha maa sotsiaalsetest ja majanduslikkudest edusammudest püüame juhtida asjasthuvitatud omavalitsus- ja riigiasutuste kätte, näidates seega, et väliseestlased püüavad kõigiti aidata kaasa kodumaa arengule.

Käesoleva ankeedi tulemused peaksid selgesti näitama, et eesti rahvas, viibides ku võõrsil, on teadlik koostöö vajadusest, ripub hingeliselt oma kodumaa küljes ning aitab süvendada ühtekuuluvuse tunnet kõikide meie rahvaliikmete vahel.

Tänutäheks saadetud vähegi ulatuslikuma materjali eest läkitab Välis-Eesti Ühing tasuta igale agaramale kaastöölisele teose ilmumisel ühe eksemplari maakondliku suurteose „Eesti“ lõppköitest „Välis-Eesti“.

Juhiseks andmete ja materjalide kogumisele organiseeritud väliseestluse kohta on 1939. a. lõpu! ilmunud täielik nimestik kõikide senitegutsenud Välis-Eesti organisatsioonide kohta „Organiseeritud Välis-Eesti“ albumis II (hind kr. 2.—).

Loodame, et kõikide väliseestlaste ühistöö annab häid tulemusi ning aitab kaasa selleks, et ei ununeks eesti rahva liikmete ennastalgava töö tagajärjed väljaspool kodumaa piire.

I KÜSIMUSED MAAL ELAVATE EESTLASTE KOHTA.

1. Eestlaste asundused:

- Eesti asunduste tekkimine (millal asusid esimesed eestlased maa-alale ja kust nad tulid).
- Eesti asunduste nimetused (fotod!).
- Eesti asunduste suurus (eestlaste arv üksikutes asundustes ja nende varanduslik seisukord).
- Eestlaste talundite asukohad, arv, suurus ja väärtus (hoonete kirjeldus, renditud ja pärisomanduse talundid, metsad, järved, jõed, põllu-, karja- ja heinamaad, aiandused jne.).
- Põllupidamisviisid, külvikorrad, põllutööriistade liigid.
- Põllumaa viljakus ja saagi suurus (maapidamise tulukus).
- Loomade arv, loomasaaduste toodang, karjasaaduste turustamise võimalused.
- Töölise arv üksikutes põllumajandustes (oma ja palgatud tööjõud).
- Talude tasuvus ja elatamisindeks (loetleda korterite ja tähtsamate tarbeainete hindu ja võrrelda töötasu suurusega).

2. Eestlaste ühissettevõtted:

- a) Koorejaamad, ühispangad, koolid, saeveskid, traktorijaamad, jahuveskid, lubjahjud ja muud tööstuslikud ja kaubanduslikud ühissettevõtted (fotod!).
- b) Ühissetevõtete omanikud (nimekiri, aadressid).
- c) Ühissetevõtete tegulsemise alused (põhikirjad, kodukorrad, lepingud jne.).

3. Iseseisvad ametimehed maal:

- a) Maatöölised ja nende töö tasuvus (maksuvahendid).
- b) Käsitöölised (alade järgi) ja nende töö tasuvus.
- c) Oskustöölised (mehaanikud, sepad, lukusepad, tehnikud, montöörid, motoristid, puusepad jne.) ja nende töö tasuvus.

4. Haridusolud ja seltsitegevus:

- a) Eesti koolide asukohad (fotod!), arv, klasside või komplektide arv, õpilaste arv, õpetajate arv, õppeained.
- b) Eesti koolide ja õppeasutuste ajalugu.
- c) Hariduslikud seltsid ja nende ajalugu, seltsiliikmete arv, seltsi varandused, seltsitegevus (kosviibimised, koosolekud, näitetrupid, laulukoorid, kirjanduslikud, spordija maleringid, loengud jne.).
- d) raamatukogud (köidete arv) ja eestikeelsete teoste arv nendes.
- e) Kohalikud tegelased (seltsitegelased, kirikutegelased, ühistegelased jne.).
- f) Organiseeritud eestlaste protsent.

5. Usuline elu:

- a) Eestlaste kuuluvus usuliikide järgi.
- b) Eestlaste kirikud ja palvemajad (fotod!).
- c) Üksikute koguduste liikmete arv, koguduste juhid ja koguduste tegelased.

II KÜSIMUSED LINNADES ELAVATE EESTLASTE KOHTA.

1. Üldised küsimused:

- a) Kirjeldatava linna nimetus, asukoht, suurus, elanikkude arv, rahvakoostis (üksikute rahvaste protsent) ja linna lühike ajalugu.
- b) Majanduslik elu (kaubandus, tööstus, pangandus jne.).
- c) Sotsiaolulud, tervishoid, haridusolud, liiklemisolud, hoolekanne jne. (anda lühike ülevaade).

2. Eriküsimused eestlaste kohta:

- a) Esimeste eestlaste asumisest kirjeldatavasse linna (asumise aeg ja asujate nimed).
- b) Eestlaste arv kirjeldatavas linnas ja nende üldine majanduslik seisukord.
- c) Eestlased: kinnisvaraomanikud, töösturid, töökodade ja äriettevõtete omanikud (omandite fotod!) ning nende poolt omandatava kinnisvara, tööstuse või äri kirjeldus ja väärtus.

- d) Eestlased: üliõpilased (missugustes ülikoolides õpivad, kas otse kodumaalt siirdunud ülikoolidesse, või kohapeal sündinud, s. t. väljarännanud eestlaste teine põlv, stipendiaadid jne.), õppejõud, ametnikud, vabakutselised (arstid, advokaadid, notarid jne.), oskustöölised, käsitöölised ja lihttöölised. Loetleda eestlaste arv igal üksikul tegevusalal.
- c) Eelnimetatud tegevusalade tasuvus (tööpäeva kestvus, töötasud ja muud soodustused).
- f) Eestlaste usuline kuuluvus (kohalikud eestlaste kogudused, vabakogudused jne.).
- g) Eesti kohalikud koolid, õppeasutused, õppe-ringid, pühapäevakoolid (nende asutamise aeg, ülalpidajad, juhatajad, tegelased, õpetajate arv, õpilaste arv, klasside komplektid) ja nende lühike elulugu (fotod!).
- h) Eesti koolide ja õppeasutuste lõpetanute praegune elukutse ja tegevus.
- i) Võõrkoolides õppivate eesti laste arv.

3. Eestlaste organisatsioonid:

- a) Organisatsioonide nimetused, asukohad (kas oma kinnisvara või üüritud ruumid kooskäimiseks, fotod!), ajalugu (võimalikult asutamisaajast saadik) ja tegelased.
- b) Organisatsioonide liikmete arv (aastate järgi), liikmemaksu suurus ja liikmete ametijaotus (elukutsete järgi).
- c) Organisatsioonide tegevusalad (kosviibimised, loengud, pidud, väljasõidud, aastapäevade pühitsemised jne.) ja osakonnad, ringid, raamatukogud (köidete arv).
- d) Organiseeritute protsent linnas võrreldes kohalike eestlaste üldarvuga (mõlemad arvud märkida).

III RAHVUSLIKUD KÜSIMUSED (EESTLUSE SÄILITAMINE JA ÜMBERRAHVUSTAMINE):

- a) Maa pärisrahva suhtumine eestlastesse.
- b) Eestluse säilitamine esimeses, teises ja kolmandas väljarännanute põlves.
- c) Ümberrahvustamise põhjused.
- d) Eestlased segaabiludes ja kellega (domineerivalt missuguse rahva liikmetega) ja selle põhjus.
- e) Eesti ajalehtede ja ajakirjade levik kohapeal.
- f) Eestlaste sidemed kodumaaga (osavõtt Eesti laulupidudest, kodumaa külastamised, kirjavahetus sugulastega Eestis jne.) ning noorte sidemed kodumaaga.
- g) Kohalike koolide ja noorsoo mõju ümberrahvustamisele.
- h) Koduse kasvatus mõju eestluse säilitamisele.
- i) Eesti kodakondsuse alalhoidnute arv ja Eesti kodakondsusest loobumise põhjused.
- j) Abinõud ümberrahvustamise tõkestamiseks.

Uus-Meremaa eestlasi Peeter Groosi sünnipäeval.

Alumine rida vasakult: Helmut ja Harry Lilliojad, K. Hinn, Ernst Lillioja ja Virve Lillioja. Keskmine rida: Alice Milkop, P. Groos ja Elly Ehaste. Ülemine rida: Arnold Raaskel (Austraaliast), E. Ehaste, Ida Lillioja ja Millie Loop.

VÄLIS-EESTI ÜHINGU TEATEID.

Välis-Eesti Ühingu sekretär B. Tiido ja Ühingu asutaja ja korraldava toimkonna liige Aleksander Leiner võtsid osa 1. ja 2. juunil Valgamaa noortepäevast ja Läti eestlaste päevast. Päev õnnestus kõigiti hästi.

Välis-Eesti Ühingu algas korraldama ülemaailmset rahvaloendust väliseestlaste seas, millise tööga loodetakse lõpule jõuda 1941. a. lõpul. Sellele tööle on oma kaasabi võimaldanud ka Välisministeerium Eesti Vabariigi välisesinduste näol. Kuna see algatus omab suure rahvusliku tähtsuse, siis loodab Välis-Eesti Ühingu, et kõik ühingu usaldusesindajad, korrespondendid ja E. V. välisesindajad rahvaloenduse heaks kordaminekuks oma tõhusat kaasabi võimaldavad.

Välis-Eesti Ühingu liikmeteks võeti vastu: Fridolin, Liisa, Riia. Laasma, Luise, New York. Saard, Toivo, põrandatöölaine, Baltimore. Schoenberg, Theodor, mehaanik, Mukden.

Seim, Aleksander, tööstur, Nõmme. Tõlli, Jaan, meremees, Rää, Rootsis. Vahtras, Heinrich, meremees, Buenos Aires.

PEREKONDLIKKE SÜNDMUSI VÄLISEESTLASTE SEAS.

10. märtsil k. a. pühitses vana Uus-Meremaa eestlane, Välis-Eesti Ühingu liige Peeter Groos oma 60. sünnipäeva. See päev kuju-

nes tõeliseks eesti peoks, kuna sellest võtsid osa kõik Aucklandi eestlased. Küllalistele pakuti ehtsat eesti leiba ja eesti toitu ning ülevas meeleolus kestis pidu kuni hommikuni.

Sünnipäevalaps hr. Groos oma kõnes teatas, et kõik eestlased on alati teretulemast tema kodus ja et ta püüab neile raskustes abiks olla.

Hr. Groos on üks vanemaid ja jõukamaid Uus-Meremaa eestlasi, kellel on hea vahekord kõikide kohalike kaasmaalastega. Ta on osutanud tõhusat abi Uus-Meremaale saabunud eestlastele ning tema mugava kodu ukсед on olnud alati avatud oma kaasmaalastele.

SURMA LÄBI LAHKUNUD VÄLIS-EESTLASI.

30. märtsil k. a. suri eesti vanemaid väljandrändajaid, Uus-Meremaa farmer Martin Anso, kes alles möödunud aastal pühitses oma 70 aasta sünnipäeva. Matusest võtsid osa peagu kõik Uus-Meremaal viibivad eestlased, kuna vanahärra Anso oli hästi tuntud kohalikus väikeses eestlaste peres oma isaliku hea läbisaamise poolest kõikide kaasmaalastega.

Martin Anso sündis 3. aprillil 1869. a. Abja vallas, Pärnumaal Losu talu omaniku Peeter Anso pojana. Oppis Suure-Jaani kihelkonnakoolis ja Pärnus ning siirdus juba 16 aastasena merele. Brasiilias omandas ta tüki maad ja asutas farmi, mille hiljem müüs ja siirdus Austraaliasse, kus Melbourne'is jatkas koolis-

Martin Anso (†) oma abikaasaga.

käimist Teeninud raudteesildade ehitamisel raha, siirdus Uus-Meremaale, kus asutas farmi, mille pidas kuni surmani.

Martin Anso oli abielus inglannaga, kes teda koos laste ja lastelastega jäid leinama.

Kadunu südamesooviks oli veel kord enne surma näha oma kallist kodumaad. Tema mälestuses elas Miina Härma, kelle lauliku ta omas ja kelle laulud ta viiulil mängis ning laulis.

Aucklandi eestlased koos hr. ja pr. Areda'ga ning dr. G. Grünvald'iga asetasiid Martin Anso hawal pärja eesti keelsele pühendusega.

Puhka rahus võõras mullas sa — kelle süda alati soojalt tuksus oma kodumaale!

*

2. aprillil k. a. suri pikema haiguse tagajärjel New Yorgi eestlane Henry Saar. Kadunu oli sündinud 14. märtsil 1891. a. Uulus, Pärnumaal ning abielus Martha Peterson'iga. H. Saar rändas Ameerikasse 1925. a., kus töötas puutöölisena.

Matusetalituse pidas õp. Ehren F. Veski ning sellest võttis osa hulk New Yorgi eestlasi. Kadunut jäi leinama abikaasa ja poeg.

*

10. aprillil k. a. suri kauaaegne Ameerika eestlane Marie Rimmelman. M. Rimmelman oli sündinud 1865. aastal Haapsalus ja rändas 1925. aastal P.-Ameerikasse. Kadunu jäid leinama neli poega, kellest kolm elab Ameerikas ning üks poeg Saksamaal. Matusetalituse pidas õpetaja C. Klemmer.

*

Austraaliast saabus teade, et seal on surnud Sydney eestlane O. Raim. Kadunu rändas Austraaliasse paari aasta eest.

Postiühendus katkes

Inglismaaga, Prantsusmaaga, Belgia ja Ameerikaga, kuna nendesse maadesse adresseeritud saadetiste edasisaatmiseks praegu puuduvad igasugused võimalused. Seni saadeti posti neisse riikidesse Venemaa kaudu üle Skandinaavia riikide ja Itaalia.

Seoses postiühenduse katkemisega ei saanud Välis-Eesti Ühingu ajakirja „Välis-Eesti“ juunikuu numbrit ülaltähendatud riikides asuvatele liikmetele ja tellijaile. Kui selgub postisaatmise võimalus neisse riikidesse, siis saadab ühingu saatmata jäänud ajakirja-numbri hiljem järele.

Kui aga postiühendus pikemat aega seisma jääb, peab Välis-Eesti Ühingu juhatus kaaluma ajakirja „Välis-Eesti“ ajutiselt seismajätmise küsimust, kuna sel juhul ka kaastööd kohale ei jõua.

KURSISEDEL.

14. juunil 1940. a.

	Ost.	Müük.
	Ekkr.	Ekkr. 16.—
1 Ingl. naelsterl.	—	—
1 U. S. A. dollar	4,17	4,23
100 Saksa marka	167,50	170,50
100 Soome marka	—	8,59
100 Rootsi krooni	99,50	100,50
100 Taani krooni	80,75	81,75
100 Läti latti	77,75	79,50
100 Leedu litti	69,00	70,75
100 Prantsuse franki	—	6,00
100 Sveitsi franki	93,50	95,35
100 Itaalia liiri	20,85	21,35

Vastutav toimetaja: Jaan Mölder; tegevtoimetaja: Ed. Riisna; talitusjuht B. Tiido. Ajakiri „Välis-Eesti“ ilmub Tallinnas iga kuu kord.

Tellimishind: välismail \$ 1.— (Ekkr. 4.20 või vastav summa kursisedeli järgi muus rahas) aastas; Eestis, Lätis, Soomes ja Leedus Ekkr. 2.50 aastas.

Väljaandja: Välis-Eesti Ühingu, V.-Posti 8, ehk postkast 100, Tallinn. Telefon 449-43.

Tallinnas, 18. juunil 1940. a.

O.-ü. „Vaba Maa“ trükk, Tallinnas, 1940. a.

Välis-Eesti Ühingu liikmeile.

Kuna praegusel segasel ajal paljudest riikidest rahasaatmine raskendatud on, juhime ühingu liikmete tähelepanu sellele, et liikmemakse võtavad vastu järgmised Välis-Eesti Ühingu usaldusesindajad ja nende asetäitjad, kellele on saadetud kontrollimiseks liikmemaksu tasumata jätnud liikmete nimekirjad:

New Yorgis: E. V. peakonsul Joh. Kaiv, hr-d August Valdman ja Ehren F. Veski.

Washingtonis: dr. Peeter A. Speek.

Bostonis: hr. Ludvig Juht.

Detroidis: hr. Fred A. Westerberg.

Los Angeles'is: hr. Charles E. Kodil.

Sao Paulos: hr. Aleksander Aur.

Rio de Janeiros: hr. Georg Sander.

Buenos Aireses: E. V. konsul Th. Gutman.

Sydneys: hr. Louis A. Norrak.

Brisbane'is: hr. Karl Laaman.

Harbiinis: E. V. konsul Aleksander Lõhmus.

Šanghais: E. V. konsul Paul Rumberg.

Marrakeš'is: E. V. konsul dr. Rud. Peets.

Brüsselis: hr. Leonhard Kondor.

Londonis: E. V. saadik August Schmidt.

Berliinis: hr. August Kippasto.

Roomas: E. V. saadik Johan Leppik.

Riias: hr. Jaan Verendel.

Viljandis: hr. August Vihvelin.

Tartus: hr. Aleksander Rosenvald.

Valgas: hr. Madis Ester.

V.-E. Ü. juhatus.

Kes võimaldaks

haritud, 27-aastasele eestineiuale Soomest perenaise-töö eest ülalpidamise maal, palume teatada Välis-Eesti Ühingu-
gule, Vana Posti 8, Tallinn.

TEADAANNE EESTI SELTSIDELE

Ameerika Eesti Liidul on kavatsus korraldada

II. Põhja-Ameerika eestlaste kongress

New Yorgis 29. juunil k. a.

Üks päev enne „Eesti päeva“ New Yorgi maailmanäitusel.

On kuulda, et „Eesti päevast“ osavõtjaid on tulemas arvukalt üle Ameerika, mis annaks võimaluse seltsidele saata ka esindajaid II Põhja-Ameerika eestlaste kongressile.

Kongressist osavõtmine oleks soovitav kõigile Ameerika ja Kanada Eesti seltsidele, mis aitaks lihtsustada eesti seltside tuleviku tööd ja kasvataks sidemeid üle Põhja-Ameerika laialapillatud eestlaste organiseeritud eesti seltside vahel.

Kongressi tegevus, päevakord ja juhtnöörid osavõtmiseks antakse teada kõigile Ameerika ja Kanada seltsidele kirjalikult ja avaldatakse ka järgmises „Meie Tee“ numbris.

Loodame, et kõik eesti seltsid II Põhja-Ameerika eestlaste kongressist osa võtavad ja see tähtis ettevõtte meil hästi korda läheb.

Ameerika Eesti Liit.

New Yorgi Eesti Haridusseltsi tegelaste algatusel korraldatakse
käesoleval suvel,

pühapäeval, 30. juunil 1940 kell 3 p. l.

EESTI PÄEV

New Yorgi maailmanäitusel.

Programmis on rahvapidu, kus esitatakse koorilaule, rahvatantse ja võimalikult palasid Eesti tuntumailt kunstnikelt.

Eesti päeva korraldav komitee pöördub kõikide Ameerika eestlaste poole kutsega tulla New Yorki osa võtma sellest suurest peost ja selle jaoks oma ümbruskonnas niipalju propageerima kui võimalik. Siin on hea võimalus Eesti nime tutvustada heast küljest, soliidsemal kohal. Selle Eesti päevaga võime palju korda saata, mis muidu ei ole võimalik. Teist niisugust head juhust ei tule. Seepärast tulge kõik kaasa!

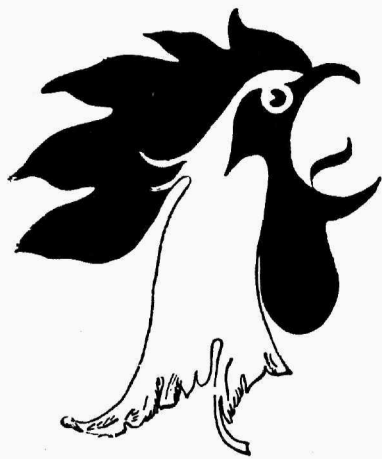
Eesti päeva korraldav toimkond.

*Õlled: Pilsen,
Gladiator,
Tõmmu Hiid.*

**Kõrge headusega
õlled ja
karastusjoogid**

ALECOQ Laod kõigis linnades.

*Kes palju tahab,
valib ainult ühe!*

Kes tahab peale päevauudiste näha elu
tema mitmekesistes avaldustes, kes ot-
sib kirjutisi mitmelt huvialalt, kes tahab
teada kõiki kodumaa sündmusi, kes
oskab hinnata mõnusat nalja ja häid
jutte, see

tellib ainult „Rahvalehe“

„Rahvaleht“ maksab tellides välismaale 1,15 dollarit kuus.

Address : Tallinn, Estonia, Pikk 54-58.

Põhja Kindlustus-Aktsiaselts

Asut. 1920.

Peakontor Tallinnas, Pärnu m. 10. Tel. 427-36

Tulekindlustus
Elukindlustus
Õnnetusjuhu kindlustus
Auto-kasko ja vastutuskindlustus
Murdvarguse kindlustus
Klaasikindlustus
Tsiivil-vastutuskindlustus
Veokindlustus

Kiire ja õiglane kahjude likvideerimine.

Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutised ja Välis-Eesti Ühing.

„Uus Eesti“ peakontor, Tallinn, Pikk 40.

Kiirelt ja usaldavalt informeerib

„UUS EESTI“

oma lugejaid kodu- ja välismaa sündmusist 7 korda nädalas.

Tellimishinnad:

kodumaale: Kr. 5.— esimene veerandaasta, sealt edasi kr. 1.50 iga kuu.

Välismaale:

- „Uus Eesti“ ja Tallinna Post“
1. Läti — sisemaa hind
 2. Leetu — kr. 2.— kuus
 3. Saksa-, Vene-, Prantsus-, Kreeka-, Türgimaale, Rootsi, Ungarisse ja Belgiasse kr. 4.— kuus.
- „Tallinna Post“ — kõiki ülalnimetatud maadesse kr. —.50 kuus.
4. Kõikidesse ülalnimetatamata riikidesse „Uus Eesti“ kr. 5.— kuus, „Tallinna Post“ kr. —.65.